

PETER LOMNICKÝ

STRACH

Réžia David Jařab

Dramaturgia Daniel Majling

Scéna David Jařab

Kostýmy Sylva Zimula Hanáková

Hudba Jakub Kudláč

Premiéry 4. a 5. júna 2016
Štúdio, nová budova SND, Pribinova 17, Bratislava

ÚČINKUJÚ

Alexander Bárta

Emil Horváth

Dominika Kavaschová

Ján Koleník

František Kovár

Jana Olhová

Richard Stanke

Asistentky réžie Alžbeta Vrzgula, Ingrid Greššová
Inšpicient Ingrid Greššová
Text sleduje Alena Horňáková
Technické vedenie Viliam Švarda
Stavby Michal Novák
Svetlá Juraj Jakabčín
Zvuk Mexo
Dámska garderóba Stazka Kunochová
Pánska garderóba Dana Bučíková
Masky Monika Olanová

Výpravu realizovali Umelecko-dekoračné dielne SND
pod vedením riaditeľa Mgr. art. Jaroslava Valeka.

Keby ľudia vedeli, nevyšli by z domu. Niekedy
mám chuť niečo z toho povedať žene, nech
vidím, ako sa aspoň niekedy bojí.

Richard Stanke, Alexander Bárta

NEPOKOJ ROKU TISÍC

V stredoveku sa šírili Európou mnohé vlny masového strachu, úzkosti a obáv. Niekedy súviseli s epidémiami moru, inokedy s hladomormi alebo s vpádmi Tatárov či Mongolov. Mimoriadnym príkladom masového nepokoja bol milenarizmus – viera, že tisíc rokov po Kristovom narodení, resp. ukrižovaní dôjde k udalostiam opísaným v Jánovej *Apokalypse*. Tento strach bol mimoriadny tým, že nebol reakciou na reálne, fyzické ohrozenie, ale vychádzal z myšlienkovvej konštrukcie – z predstavy o chode svetových dejín.

Georges Duby, historik udalostí na prelome prvého a druhého tisícročia, najskôr krotí naše predstavy o masovej panike: „Je omylom veriť v hrôzy roku tisíc,“ jedným dychom však dodáva: „... ale musíme pripustiť, že najlepší kresťania tejto doby žili v latentnej úzkosti“. Na inom mieste zase o atmosfére v spoločnosti okolo roku tisíc píše: „Najrôznejšie zmätky narúšajú poriadok sveta, ale zároveň spájajú jedných s druhými. (...)... všetci sú náhle bratmi v tom, že ich naplňuje rovnaký a hlboký nepokoj.“

Tento nepokoj bol živý viacerými znameniami nadchádzajúcich udalostí. Ľudia oveľa citlivejšie a s väčším nepokojom vnímali prírodné znamenia, ktoré poukazovali na príchod apokalypsy – prelety komét, správy o zemetrasení či zatmenia slnka. Duby cituje kronikára Sigenera z Gembloux, ktorý opisuje úzkostlivú reakciu ľudí na zatmenie slnka: „Slnko nadobudlo farbu zafrú a vo svojej hornej časti malo obraz mesiaca v jeho prvej štvrtine. Ľudia, ktorí pozorovali tento úkaz, náhle zbledli, ako keby boli mŕtvi. Všetky veci vyzerali, akoby boli ponorené do oparu šafranovej farby. Vtedy sa ohromenie a hrôza nesmierna rozprestrela v srdciach ľudí. Tomuto divadlu všetci dobre rozumeli, lebo predvídalo, že nejaká žalostná rana dopadne na ľudský rod.“ Okrem vesmírnych znamení obklopovali ľudí aj početné znamenia pozemskej, biologickej skazenosti stvorenstva. Ľudia pozorovali rôzne obludy, doliehali na nich epidémie a hladomory. Všetky tieto rany označovali príchod apokalypsy. Napriek tomu, že stredoveký človek nepoznal astronomické, fyzikálne alebo biologické príčiny týchto javov, nedá sa povedať, že by ho desili ako niečo nevysvetliteľné. Ako píše dobový kronikár, ľudia síce tieto znamenia desili, na druhej strane im však všetci aj „dobro rozumeli“. Tieto udalosti boli pre stredovekého človeka predpovedané a vždy boli zaradené do eschatologického rámca konca svetových dejín. Tieto udalosti, akokoľvek strašné a desivé, mali pevné miesto v poriadku dejín spásy. A tieto dejiny držal pevne vo svojej ruke protagonista týchto dejín – Boh. Stredoveký človek preto nepoznal úzkosť moderného človeka z neznámeho.

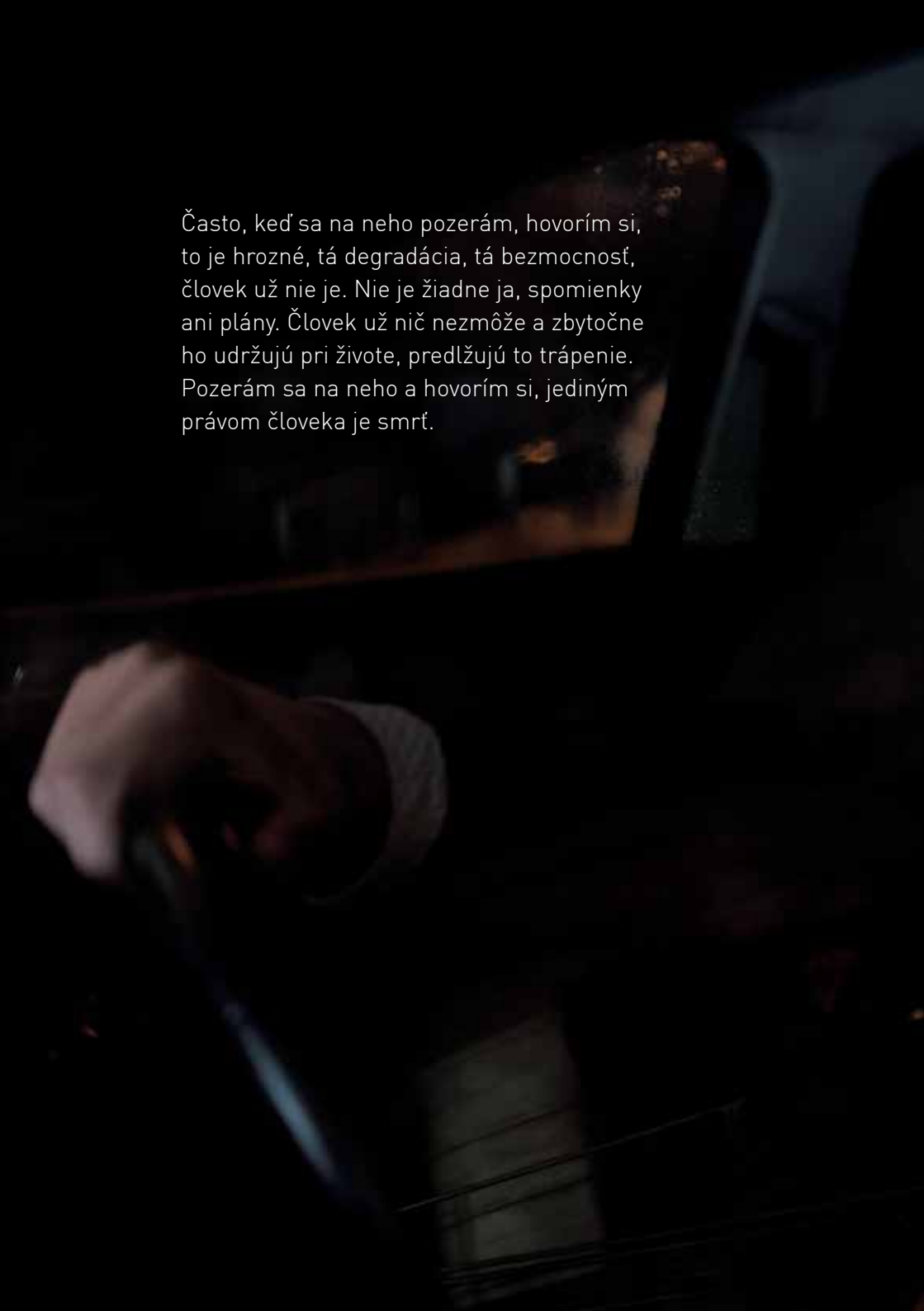
To však neznamená, že všetky tieto udalosti len pasívne prijímal a nevydával sa na rôzne križiacke výpravy proti pôvodcom týchto katastrof. Masový nepokoj a úzkosť poháňal stredovekého človeka k prenasledovaniu rôznych skupín obyvateľstva. Ako píše Duby, stredovekí ľudia „sú sami presvedčení, že v kráľovstve neviditeľného proti sebe bojujú dve armády, armáda Dobra a Zla.

„Tisíc rokov sa naplnilo“, podľa Písma, nemôžu pochybovať o tom, že diabolské sily boli rozpútané. (...) Tisícročie, to je predovšetkým porážka Božieho vojska a návrat k chaosu, ktorý nasleduje. A preto je jednou z hlavných postáv ich rozprávania diabol“.

Kométy, hladomor, kacírstvo, všetky tie hrôzy síce nemôžu ohroziť majestáť Boha, zvrchovaného vládcu dejín, ale dobrý kresťan nemá ostať v úlohe pasívneho štatistu tohto posledného boja dobra so zlom. Všetky znamenia slúžia dobrému pozorovateľovi na to, aby stál na strane síl dobra a aby bol stále pripravený odhaliť viditeľné podoby diabla v postavách jeho pozemských pomocníkov. „Zatmenia, monštruózne veľryby, manichejci v Orléanse, zjavenia svätých, diabla či mŕtvych nemenným spôsobom oznamujú, že svet sa rúca, že je odsúdený k záhube a že musí nastať jeho koniec. Odkiaľ sa tie znamenia berú? Sú tu preto, aby človeka vytrhli z pokoja, udržali ho v bdelosti a podnietili ho k očisťovaniu.“ A práve toto „očisťovanie sa“ má okrem hmotných a duchovných obetí a milodarov aj obeť ľudské – diablových pomocníkov. Hlavných kandidátov na tieto obeť opisuje DUBY, komentujúc zápis dobového kronikára o veľkonočných udalostiach v Ríme: „... kúkoľ bude oddelený od dobrého zrna a ľud Boží bude očistený od zhubných a cudzích telies, ktorých prítomnosť rozšírila nákazu medzi veriacimi. Narastajúce nebezpečenstvo tak vyvolalo zväčšenú mieru vylučovania. To sa kvôli vrozenému spojenectvu so satanom najviac dotklo Židov. Vo chvíli, keď sa na zemi rozvíjala oddanosť krížu a veľkonočným sviatkom, stali sa dovtedy celkom ojedinelé prejavy antisemitizmu úplne zjavné. Kresťania verili, že pogromy ich oslobodzujú od vzráňajúcej sa skazenosti. A nebolo azda hneď vidieť, ako sa ľudia vracajú k svojmu poriadku? Toho dňa, na Veľký piatok, hneď ako sa dokončilo klaňanie krížu, bol Rím ihneď prevrátený zemetrasením a hrozou veternou smrťou. A jeden zo Židov oznámil pápežovi, že v tej istej hodine boli Židia na ceste, aby sa v synagóge vysmievali obrazu Ukrižovaného. Benedikt začal vyšetrowanie, a keď sa tá zvesť potvrdila, pôvodcov takého ťažkého zločinu odsúdil na trest smrti. Keď boli skrátaní o hlavu, besnenie vetrov sa utíšilo.“

Okrem Židov sa toto úsilie o očistu obrátilo aj dovnútra, do radov kresťanov, kde sa zrazu oveľa častejšie využíval inštitút exkomunikácie a upalovania kacírov: „V rovnakom čase sa rozšírili v cirkevnom obrade zvyky exkomunikácie a kľatby, ktoré umožňovali odstrániť z kresťanského spoločenstva členov zasiahnutých zlom, aby sa zamedzilo šíreniu mravnej nákazy.“

DUBY, G. (2007) *Rok tisíc*. Argo.

Často, keď sa na neho pozerám, hovorím si,
to je hrozné, tá degradácia, tá bezmocnosť,
človek už nie je. Nie je žiadne ja, spomienky
ani plány. Človek už nič nezmôže a zbytočne
ho udržujú pri živote, predlžujú to trápenie.
Pozerám sa na neho a hovorím si, jediným
právom človeka je smrť.

Ján Koleník

TRANSFORMÁCIE STRACHU V NOVOVEKU

V priebehu ďalších storočí sa ešte zintenzívňuje tento záujem o vnútorných nepriateľov, ktorí škodia a ohrozujú obec zvnútra. Na rozdiel od tých vonkajších, ktorých od nás jasne odlišuje ich vonkajší zjav, odev, kultúra a často aj rasa, tí vnútorní sú na nerozoznanie od nás, a preto sú oveľa nebezpečnejší, zákernejší a podlejší ako zjavný nepriateľ. O ďalších kapitolách histórie tohto obratu píše Miroslav Marcelli vo svojej práci *Filozofi v meste*. Renesančné mesto ešte v mnohom zodpovedalo tomu stredovekému: „V niektorých mestách budú mestské hradby ešte dlho plniť svoju úlohu symbolickej i materiálnej hranice dvoch svetov, pričom tomu vnútornému budú poskytovať ochranu pred nebezpečenstvami, ktoré číhajú vonku. Táto ochranná funkcia hradieb je stále natoľko významná, že sa s ňou viaže privilegium príslušnosti k mestskému priestoru. Svoju prácu *Strach na západe v 14. – 18. storočí* začína Jean Delumeau pripomenutím Montaignovho opisu zariadení, akými musel cestujúci prejsť, aby sa dostal do Augsburgu: bezpečnosť tohto šesťnásťtisícovho mesta, ktoré Montaigne navštívil v roku 1580, zaručovali štyri za sebou postavené obrovské brány, priekopa, padací most a železná závara. Dôvody na výstavbu tohto zložitého zabezpečovacieho systému vychádzali z celkovej neistoty, do ktorej bola krajina ponorená. ‚Zatiaľ čo Turci striehnu na hraniciach ríše, v zemi zmietanej náboženskými spormi je podozrivý každý cudzinec, zvlášť v noci. Zároveň sa treba mať na pozore pred ‚sprostým ľudom‘, ktorého ‚rebélie‘ sú nepredvídateľné a nebezpečné.‘ Hradby, brány, mosty a ďalšie mechanizmy, akými mesto pred týmito vonkajšími nepriateľmi zabezpečovalo svoje teritórium, dostali symbolický význam. ‚Dômyselné mechanizmy, ktoré kedysi chránili obyvateľov Augsburgu, majú hodnotu symbolu. Pretože nielen každý sám za seba, ale aj pospolitosť, dokonca aj civilizácie vedú neprestajný dialóg so strachom.‘ V tejto situácii sa iba zvyrazňuje dôležitosť princípu uzavretosti, ktorý, podobne ako v stredoveku, vytýčením uzavretého pásu hradieb vytvoril materiálnu a zároveň symbolickú hranicu vydeľujúcu mestský priestor zo sveta, kde sa potulujú bandy cudzincov a zdivočených vidiečanov. Zmnožovanie brán, závor a priekop je názorným svedectvom zväčšujúceho sa strachu z vonkajšieho nebezpečenstva. Mesto na tieto hrozby odpovedá čoraz dôkladnejším ohradzovaním a uzamykaním svojho priestoru.

Delumeauova práca má podtitul *Obliehaná obec* – naozaj, tento historik nám prináša správu o obci, ktorá sa na začiatku novoveku, v časoch, keď sa utvárali základy modernej mestskej spoločnosti, nachádza v stave obliehania. Hovorí o tom, že vedomie tohto stavu v nej prebúdza tie najčernejšie obavy a vzápätí aj najzúrivejšie reakcie proti skutočným či údajným nepriateľom. Pri čítaní týchto dejín strachu sa však presviedčame, že temné sily, ktoré ohrozovali život poctivých a bohabojných občanov, neprichádzali iba zvonku: medzi satanovými pomocníkmi boli nielen Turci, ale aj Židia a ženy. Ani tie najpevejšie hradby a brány neochránia mesto pred nepriateľom, ktorý sa dostal dovnútra a odtiaľ

spríada zákerné plány na zničenie kresťanského spoločenstva pokojných obyvateľov. Renesančné mesto rozvinulo stratégie a taktiky na zneškodňovanie ,odlišných bytostí, ktorých odlišnosť je len zle skrývaným nepriateľstvom, ktoré v tyle čaká na svoju príležitosť.

Delumeau upozorňuje, ako sa v renesancii z kombinácie antisemitských sklonov širokých ľudových vrstiev a nábožensky odôvodňovaných prejavov, doktrín a rozhodnutí zrodil obraz Žida ako ,odlišnej bytosti, nepochopiteľného cudzinca, tvrdohlavo lipnúceho na svojej viere, správaní a spôsobe života, odlišných od zvykov hostiteľského spoločenstva'. Hostiteľské spoločenstvo konfrontované priamo vo svojom vnútri s týmto zosobnením odlišnosti postupne rozvinie tri stratégie boja proti ,absolútnemu zlu': obrátiť na vieru, izolovať, vyhnať. Keď násilné obracanie na kresťanskú vieru neprinesie očakávané výsledky, nastúpi politika uzatváranie do get; a keď po tomto kroku, poznačenom od začiatku kompromismi, vysvitne, že teritoriálne izolovanie odlišných ľudí nerieši problém, hostiteľské spoločenstvo zabudne na zásady pohostinnosti a začne uplatňovať stratégiu vyhostovania.“

Novovek prináša ešte ďalší posun tohto všeobecne zdieľaného strachu:

„Delumeau končí svoju prácu konštatovaním, že v druhej polovici 17. storočia sa v kresťanskom svete vytráca obava z posledného súdu a z Turkov a zároveň prestávajú procesy s čarodejnicami, náboženské vojny a protižidovské hnutia. Uzatvára: ,Kresťanstvo, ktoré malo predtým pocit obľahnutia, vyhlásilo demobilizáciu.' To však vôbec neznamená, že by sa z kresťanského sveta vytratil problém nastolovaný prítomnosťou ,odlišnej bytosti'. Vnútri mestského spoločenstva sa v tomto období ešte len začína zvláštna, politickými a ekonomickými prostriedkami vedená vojna s masami indivíduí, ktorých prítomnosť vyvoláva obavy z ohrozenia poriadku. Demobilizácia na vonkajších hraniciach kresťanského sveta sprevádza vyhlásenie mobilizácie v obci, ktorá na obranu poriadku začína formovať svoje policajné jednotky. Sotva sa skončil boj s inovercami a so ženskými spoločníčkami diabla, začali sa z temnôt v rastúcom počte vynárať postavy, ktorých neblahý charakter nesignalizovala ani viera, ani pohlavie a v niektorých prípadoch dokonca ani spoločenský pôvod: mohli to byť kresťania, mohli to byť muži, mohli byť medzi nimi zbehnutí kňazi alebo nehodní potomkovia urodzených rodov. Často sa tvárili pokorne a zbožne, s obľubou sedávali pred kostolmi, kde sa ich prosebné gestá dovoľávali kresťanskej milosrdnosti, no v poriadkumilovných mešťanoch už svojou prítomnosťou prebúdzať pocity ohrozenia. Bolo jasné, že do tohto kresťanského, stavovskému usporiadaného sveta prinášali rozkladné tendencie. Tuláci, žobráci, vydedenci, blázni a všetci im podobní. Mestskí chudáci.“

Marcelli, M. (2008) *Filozofi v meste*. Kalligram.

Jana Olhová

Hľadajú nepriateľa. Potrebujú ducha,
démona. Bez neho sme dnes sami.
A pôjdu proti nám, lebo oni nie sú my.
Oni nás nevidia, oni nevidia, čo vidíme
my. Len v tieni niečoho desivého sme
spolu a teraz sa musíme spojiť, ako
sa spojili oni.

VELKÝ STRACH (LA GRANDE PEUR)

Historik Simon Shama vo svojej histórii Veľkej francúzskej revolúcie *Občania* venuje niekoľko stránok vzniku a priebehu tzv. veľkého strachu, všeobecne zdieľanej paranoje, ktorá zachvátila francúzsku spoločnosť v revolučnom lete 1789 a v rôznych ozvenách pokračovala, ba dokonca sa stupňovala v ďalšom priebehu revolúcie.

Veľký strach je dokladom toho, že ani rastúca suma vedomostí, ani osvietenstvo nás nedokážu zbaviť masových vln strachu, ktoré sa preženú spoločnosťou a hľadajú si svojich obetných baránkov.

„La Grande peur“ vznikol na základe katastrofálnej hospodárskej situácie a dlhé roky sa prehľbujúcej finančnej krízy, ktorých príčiny boli zložité, pre bežného človeka neprehľadné a ktoré nedokázalo odstrániť ani úsilie Národného zhromaždenia. Kto za ne teda môže? Čoraz väčšej popularite sa tešili jednoduché odpovede, ktoré jasne označovali tých, ktorí mohli za pretrvávajúci stav. Shama o tom píše: „Keďže roľníkom a remeselníkom z predmestia Saint-Antoine a Saint-Marcel bola vštepená viera, že za ich útrapy môžu ‚aristokrati‘ a ďalší zradcovia vlastní, potom pretrvávajúce problémy znamenali, že zradcovia sú stále pri moci. Inak povedané: hlad je sprisahanie. Z logiky tohto názoru vyplývalo, že pokiaľ sa sprisahanie podarí odhaliť a odstrániť jeho pôvodcov, hladní sa najedia.“

Podobné prejavy paranoidného správania neboli vo Francúzsku novinkou, za čias revolúcie však nabrali dovedy nevídanú silu: „Predstava, že vlny hladomoru nespôsobuje počasie, ale sprisahanie, mala vo Francúzsku úctyhodný pôvod, no ľudia ju nezdieľali nikdy tak široko a nevyjadrovali tak zlostne ako v roku 1789. Najzjavnejšími vinníkmi boli pekári a mlynári, ktorí zhromažďovali nepredané obilie, aby vyhnali ceny hore, ale istotne za nimi stáli ešte zlovestnejšie aristokratické lóže, ktorých hlavným cieľom bolo zdiskreditovať Neckera (reformného ministra financií, pozn. dm) a dosiahnuť jeho prepustenie. Hneď ako minister zmizol, tvrdili brožúrky, ľud sa stal rukojemníkom až dovedy, kým sa podarilo rozpustiť Národné zhromaždenie. (...) Prvýkrát sa už v roku 1789 objavil ‚syndróm vlastní v ohrození‘ (patrie en danger) za týchto vlasteneckých poplachov, v dôsledku ktorých sa k moci dostávali čoraz radikálnejšie represívne vlády. Osobnú a vládnu paranoju, ktorá predstavovala najzjavnejší rys francúzskej politiky, nepriniesol až teror, ale rok 1789. Rovnako zrejmé však je, že teórie o centrálne organizovanom sprisahaní sú len výplodom fantázie. Ako ukázal historik Georges Lefebvre, ‚veľký strach‘ (la Grande peur) nesie všetky príznaky spontánnej paniky.

K niečomu podobnému došlo už skôr. Keď sa v roku 1703 zdalo, že armády Ľudovíta XIII. nedokážu zabrániť vstupu cudzích síl do Francúzska, a keď veľkú časť krajiny zachvátil hladomor, rozšírila sa správa, že kráľ Viliam III. prikázal protestantskej soldateske, aby sa pomstila bez rozdielu. Hystériu neupokojilo ani upozornenie, že Viliam III. je už viac ako rok mŕtvy. V roku 1789 sa panika

šírila úplne rovnako: medzi ľuďmi sa zrazu objavil jazdec na uštvanom koni a veľmi presvedčivo vyhlásil, že vo vedľajšej dedine prebieha masaker. Kuriéri si často získali dôveru tým, že to boli ľudia, ktorým sa prisudzoval lepší prístup k informáciám – krčmári, poštovní doručovatelia, vojaci – a ešte väčší rešpekt vzbudzovali poslovia z lepších vrstiev. (...) Isté je, že reťazovú reakciu dokázala v napätej atmosfére konca júla vyvolať i menej desivá správa. (...) Blízko Angoulême tak ľudia považovali piesočnú búrku za predzvesť útoku. V mestách Saint-Omer na severe a v Beaucaire na juhu prepukla panika, keď odraz západu slnka v oknách miestneho zámku vyvolal ilúziu, že ho lupiči podpálili. V kraji Champagne na východe krajiny sa 24. júla tritisíc ľudí chopilo zbraní pri honbe za údajnou bandou lupičov, z ktorej sa pri bližšej prehliadke vykľulo len veľké stádo kráv.

Ľudia reagovali takmer vždy rovnako. Ako zistila pani de La Tour du Pin, nikto nečakal na potvrdenie správy. Rozoznel sa zvon a dedinčania z polí zbehli doprostred dediny, kde sa vytvoril oddiel domobrany, v núdzovom prípade vyzbrojený len kosami a vidlami. Ženy a deti utiekli alebo sa skryli, zatiaľ čo milícia odišla varovať ďalšiu dedinu a pomôcť s jej obranou. Hneď ako sa však pustili na cestu, takmer vždy sa našiel niekto, kto neusporiadanú bandu ozbrojencov pokladal za „lupičov“.

Tak ako stredovekí kresťania potrebovali zviditeľniť pôsobenie neviditeľného diabla v postavách jeho pomocníkov – žien, Turkov a Židov, na ktorých sa následne vyvršili, tak aj revolučný dav potreboval označiť svojich nepriateľov – za hranicami obce i v jej vnútri: „Revolučné prejavy od samého začiatku obsahovali istú nervóznú spurnosť, ktorá v rovine bežnej populácie často prechádzala do paranoje. V roku 1789 krajinou otriasali zvesti, že Rakúšania sú už rozostavaní okolo hraníc, Briti vyplávali k Bretónsku a do Roussillonu sa čoskoro prihrnú hrdlorezi zo Španielska. K tomu pristupovala domnienka, že útočníci majú priamo vo Francúzsku kolaborantov, ktorí postavili vlastné sebestvo nad záujmy vlasti. Nový politický svet sa definoval ako ‚Národ‘, a tak predpokladaných nepriateľov – aristokratov, ktorí odmietli konštitučnú prísahu, či ‚rakúsku‘ kráľovnú – eo ipso stigmatizovali ako cudzincov, hoci často mali rovnaký nárok na príslušnosť k francúzskemu národu ako údajní vlastenci.“

Ako Shama ďalej píše, neostalo len pri označení nepriateľa, prešlo sa rovno k jeho likvidácii: „Ako ukázal René Girard vo svojich analýzach antiky, jednou z možností, ako sa vyrovnáť s takouto živou predstavou strachu zo smrti, je ukázať strach a premietnuť ho na niekoho tretieho, v kom je možné strach zo smrti rituálne sústrediť ako v obeti. Inak povedané, jednotlivci a skupiny, ktorým sa pričíta zodpovednosť za ohrozenie celej komunity, sú najprv oddelení od spoločenstva a následne zabití v priebehu rituálu, ktorý je ničivý a zároveň prináša zmierenie. Francúzsko v roku 1789 pobilo celý rad podobných obetných baránkov, niekedy imaginárnych, niekedy skutočných. Dedinčania z tradičných usadlostí kraja Mâconnais zmyli svoju vinu útokom na rezbárov a uhliarov z lesov a hôr Morvanu a Jury. Alsaskí roľníci sa jednoznačne zamerali na Židov; pri spontánných pogromoch vyplienili a spálili židovské domy a ich obyvateľom

spôsobili ťažké zranenia. Na potulných predavačov, doteraz považovaných za neškodných tulákov, ktorí ponúkajú králičie alebo krtie kožky alebo šarlatánske lieky, padlo podozrenie, že trávajú studne. Oblúbenou skupinou v démonológii ‚veľkého strachu‘ boli tiež otroci z galejí; aristokrati sa vraj chystali prepustiť ich a využiť k strašnej pomste. Niektorí dedinčania dokonca tvrdili, že väzňov z galejí – rozoznateľných podľa značky GAL na chrbtoch alebo ramenách – videli na vlastné oči.

Najväčší des vyvolávali cudzinci – všetci, ktorí nepatrili k pravým Francúzom (citoyens de la patrie). Svojím útekom zo 16. júla sa grófi d'Artois a de Condé prejavili ako predáci cudzineckého sprisahania. Všeobecne sa tvrdilo, že so sebou vzali francúzske zlato v cene miliónov livier na platy žoldnierom, ktorí im poslúžia pri pomste. Vôbec najhoršia bola podľa krčmových rečí Mária Antoinetta, ktorá zostala v krajine len preto, aby mohla priamo riadiť útok na Národné zhromaždenie. Pri svojich cestách po Burgundsku a Franche-Comté stretával Arthur Young v Dijone a Basancone inteligentných a vzdelaných ľudí, ktorí sa dušovali, že sa Mária Antoinetta chystá podmínovať Národné zhromaždenie, otráviť kráľa a na trón dosadiť grófa d'Artois. Ešte častejšie zaznievala historka, že sa na svojho brata, cisára, obrátila so žiadosťou o intervenčné jednotky v počte 50-tisíc mužov.

Z nepoľavujúcej úzkosti sa zrodila poranoidná politika, ktorá zakrátko zachvátila celú revolúciu.“

Shama, S. (2004) *Občané*. Prostor.

OHROZENIE VNÚTRI A DOBROVOLNÉ GETO

Súčasný strach a spôsoby, ktorými sa ho snažíme zvládnuť, komentuje Zygmunt Bauman v knihe rozhovorov *Tekutý dohľad*. Komentuje dobu, v ktorej sa už bezpečná komunita vnútri hradiel definitívne rozpadla. V ktorej už neexistuje našinec a každý každému je cudzincom a potenciálnym nebezpečenstvom: „Francisko (postava strážcu z Hamleta, pozn. dm) strážil hrad Elsinor pred nebezpečenstvom prichádzajúcim zvonka – z onoho slabo kontrolovaného obrovského priestoru, ktorý obývajú zbojníci, lúpežníci a ďalšie typy bezmenných, no hrozivých neznámych. Jeho nástupcovia strážia mesto pred nespočetnými hrozbami, ktoré čhajú vnútri mesta, sú priamo v ňom. Mestské pevnosti bezpečia sa v priebehu stáročí premenili v skleníky či inkubátory skutočných či domnelých, zakorenených i nových hrozieb. Mestá vznikli s účelom vytvorenia ostrovov poriadku v mori chaosu, ale premenili sa v žriedla prekypujúceho neporiadku, ktorý si vyžaduje veľa ozbrojencov – viditeľné i neviditeľné múry, barikády, strážne veže a strielne.

Jednotiacou hrozbou pre všetky vnútromestské bezpečnostné opatrenia je ‚strach z Druhého‘. No tento Druhý, ktorého sa obávame sami alebo nás k tomu pobádajú, nie je jedinec alebo kategória jednotlivcov, ktorí sa usadili za hranicami mesta alebo tam boli vytlačení a ktorým bolo upreté právo na trvalý alebo dočasný pobyt. Týmto Druhým je skôr sused, okoloidúci zaháľač, stalker a nakoniec tiež každý cudzinec. Ako však všetci vieme, obyvatelia miest sú si navzájom cudzinci a všetci sú podozriví z toho, že môžu byť hrozbou, takže všetci viac či menej túžime po tom, aby sa tekuté, difúzne a bezmenné hrozby zhutnili a aby boli ‚zaistené‘ v súbore ‚zvyčajných podozrivých‘. Táto kondenzácia by mala udržať hrozbu na dištanc, a tak nás zároveň ochrániť pred tým, že budeme sami klasifikovaní ako jej súčasť. Práve z tohto dvojitého dôvodu – jednak kvôli ochrane pred nebezpečenstvom, a potom kvôli ochrane pred tým, že sa dostaneme do triedy hrozieb – sa venuje toľko starostlivosti hustým sieťam dohliadajúcich, selektívnych, oddeľujúcich a vylučujúcich opatrení. Všetci potrebujeme jasne označiť nepriateľov bezpečia, aby sme sa vyhlili tomu, že budeme započítaní medzi nich. Musíme obviňovať, aby sme boli zbavení obvinenia; musíme vylučovať, aby sme unikli vylúčeniu.“

Opisu rôznych technológií dohľadu v modernej urbánnej spoločnosti sa Bauman venuje aj vo svojej práci *Komunita*: „Nie je to tak dávno, čo ľudia, ktorí verili, že nukleárna konfrontácia sa nedá odvrátiť, hľadali záchranu v budovaní rodinných atómových krytov. Ľudia, ktorí veria, že príznak neistoty nemožno zoslabiť či dokonca zahnať, sú zaneprázdnení nakupovaním bezpečnostných alarmov a ostnatého drôtu. To, čo hľadajú, je obdoba osobného atómového krytu. Kryt, ktorý hľadajú, nazývajú ‚komunitou‘. ‚Komunita‘, ktorú hľadajú, znamená ‚bezpečné prostredie‘ s preverenými cudzincami a bez vlamačov. ‚Komunita‘ znamená izoláciu, separáciu, ochranné múry a strážené brány.

Sharon Zukinová podľa *Mesta z kremeňa* (1990) Míka Davisa opisuje, ako sa bezpečnostnými záujmami obyvateľov a ich zvolených alebo menovaných správcov

pretváral verejný priestor v Los Angeles: ‚Helikoptéry hučia na oblohe nad štvrtkami v okolí geta, polícia obťažuje tinedžerov ako údajných členov gangu, majitelia domov si kupujú ozbrojenú ochranu, ktorú si môžu dovoliť (...), alebo majú tú drzosť ju použiť.‘ Zukinová hovorí, že šesťdesiate roky a začiatok sedemdesiatych rokov dvadsiateho storočia boli ‚zlomovým momentom v inštitucionalizácii mestského strachu‘: ‚Voliči a elity – široko koncipovaná stredná trieda v Spojených štátoch – si mohli zvoliť, či odsúhlasia vládnu politiku odstraňovania chudoby, riadenia etnických konfliktov a integrácie každého do spoločných verejných inštitúcií. Namiesto toho si zvolili nakupovanie ochrany, ktorá podporuje rozvoj súkromného bezpečnostného priemyslu.‘ Zukinová nachádza najzreteľnejšie nebezpečenstvo pre to, čo nazýva ‚verejnou kultúrou‘, v ‚politike každodenného strachu‘. Prízrak ‚nebezpečných ulíc‘, pri ktorom tuhne krv v žilách a človek stráca odvahu, udržuje ľudí ďaleko od verejných priestranstiev a odvádza ich od hľadania umenia a zručností nevyhnutných na podieľanie sa na verejnom živote. ‚Nemaznať sa‘ so zločinom, postaviť viac väznic a vynucovať trest smrti sú až príliš bežné dôsledky politiky strachu. ‚Zatvoríte celú populáciu,‘ počula som povedať muža v autobuse, ktorý tým zrazu dohnal riešenie do absurdného extrému. Ďalšou odpoveďou je privatizovať a militarizovať verejný priestor – zabezpečiť, aby boli ulice, parky či dokonca obchody bezpečnejšie, no menej slobodné.‘ Bezpečné bývanie vyvoláva obraz ozbrojených strážnikov, ktorí kontrolujú vstup. Sliedič a tulák, ktorí majú nahradiť strašiaka ranej modernity, *volne sa pohybujúci vulgus*, spoločne povýšili do postavenia verejného nepriateľa číslo jeden. Postupná redukcia verejných priestranstiev na ‚priateľné‘ enklávy so selektívnym prístupom, separácia namiesto diskutovania o spoločnom živote, kriminalizácia zvyšných odlišností – to sú hlavné stránky súčasného vývoja mestského života. V kognitívnom rámci tohto vývoja sa vytvára nová predstava ‚komunity‘.

V súlade s touto predstavou komunita znamená *rovnakosť*, zatiaľ čo ‚rovnakosť‘ znamená neprítomnosť iného, najmä nepoddajne odlišného iného, ktorý môže nepríjemne prekvapiť a uškodiť práve pre svoju odlišnosť. (...) Keby neexistovali cudzinci, museli by byť pre intenzitu prežívaného strachu vymyslení. A vynachádzajú ich, alebo skôr logicky odvodzujú, každý deň: za pomoci susedských hliadok, uzatvorených televíznych okruhov alebo najatých po zuby ozbrojených strážcov. Ostražitosť a obranné/útočné činy, ktoré spúšťa, si vytvárajú vlastný objekt. Vďaka nim sa ako šibnutím čarovného prútika cudzinec premieňa na votrelca a následne sa votrelca mení na hrozbu. Izolované a premenlivé úzkosti získavajú stabilné jadro. Odveký sen o čistote, ktorý sa ešte nedávno odvíjal od vízie ‚ideálnej‘ (priehľadnej, predpovedateľnej a bez nepredvídateľných udalostí) spoločnosti, má teraz prvoradý cieľ víziu ‚bezpečnej štvrte‘. Preto sa však v zornom poli na dlhšej ceste k ‚bezpečnej komunite‘ (komunite ako bezpečnosti) vynára bizarný mutant – ‚dobrovoľné geto‘.“

Bauman, Z. (2006) *Komunita*. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov.
Bauman, Z. – Lyon, D. (2013) *Tekutý dohľad*. Broken books

Vždy, keď sa nejaký systém, ktorý sa z nejakého dôvodu cíti nadmerne ohrozený, snaží za každú cenu udržať presne v tej forme, v ktorej existuje, a nie zmeniť sa, prispôbiť, nakoniec zaútočí sám na seba a zničí sa. A ani tesne pred svojou smrťou nepochopí, že si to spravil sám.

KONŠPIRAČNÉ TEÓRIE

V spoločnostiach, ktoré sa ocitli v neprehľadnej historickej situácii a ktorými sa šíria vlny masového strachu, začne skôr či neskôr naberať na popularite paranoidný štýl myslenia, ktorý produkuje čoraz viac konšpiračných teórií. Tieto teórie ponúkajú na jednej strane komfort jednoduchých vysvetlení toho, čo sa v spoločnosti deje, na strane druhej stigmatizujú vinníka, ktorý údajne môže za nepriaznivú situáciu. Daniel Pipes, autor knihy *Conspiracy*, opisuje základné charakteristiky konšpiračných teórií nasledovne: „Týmto teóriám obyčajne nechýbajú tri základné prvky: silná a zlovolná tajná skupina, ktorá usiluje o svetovú hegemoniu; dôverčiví prostáči a agenti, ktorí šíria vplyv tejto skupiny po celom svete, takže svoj cieľ má takmer na dosah; a chrabrá a k boju pripravená skupina, ktorá na odvrátenie hroziacej katastrofy potrebuje naliehavo pomoc. Konšpiratívne teórie sa dokážu človeka tak zmocniť, až dotyčný jednotlivec začne ich očami posudzovať celý život. A tým sa dostávame ku *konšpirativizmu, paranoidnému štýlu* či *mentalite skrytej ruky*. Konšpirativizmus sa podobá ostatným -izmom tým, že definuje životný postoj, ktorý môže prerásť do všeobecného znepokojenia. Začína sa vierou v náhodnú konšpiračnú teóriu – to ilumináti majú na svedomí Francúzsku revolúciu a Židia zase VOSR – a končí sa presvedčením, že celá svetová história v podstate alebo výlučne spočíva na sprisahaniach zameraných na ovládnutie celého sveta alebo priamo na likvidáciu ľudskej rasy. Vo svojej vrcholnej forme sa tento postoj zmocňuje života dôverčivých ľudí a stáva sa prizmou, skrze ktorú vnímajú celú existenciu.“ Dôležitým rysom konšpiračných teórií je nové, špecifické vnímanie skutočnosti, ktoré vedie k paranoidnému pocitu trvalého ohrozenia. Prejavuje sa najmä dvoma spôsobmi.

Po prvé, autori konšpiračných teórií sú presvedčení, že vonkajšok – to, čo je zreteľné na prvý pohľad – vždy klame. Vždy je to kamufláž. Zdanliví nepriatelia na scéne svetových dejín sú vraj skrytí priatelia, ktorí tajne spolupracujú, a, naopak – priatelia vedú už roky tajný boj na život a na smrť. Ľudia a inštitúcie, ktoré majú viditeľnú moc (vláda, prezident, náboženský vodcovia), sú zase len nastrčené figúrky a skutočnú moc majú v rukách na prvý pohľad bezmocné menšiny alebo obskúrne spolky (rosenkruciáni, templári atď.). Krajiny, ktoré majú na prvý pohľad najdemokratickejší režim, sú v skutočnosti tie najväčšie tyranie, kým krajiny, ktoré na prvý pohľad najzjavnejšie porušujú ľudské práva, sú v skutočnosti tie najväčšie demokracie. To, čo sa dá na prvý pohľad jednoducho vysvetliť, je podľa konšpirátorov vždy výsledkom komplikovaných a prepracovaných zákulisných intríg. A, naopak, to, čo sa na prvý pohľad zdá ako neprehľadný a nevypočítateľný historický pohyb mnohopočetnej masy, je podľa nich výsledkom jednoduchého kalkulu skupiny, ktorá to všetko riadi. Spoločným menovateľom všetkých týchto operácií konšpiračného myslenia je svojské vnímanie povahy skutočnosti, ktoré je založené na principiálnom odmietaní všetkého zjavného. Títo ľudia nevnímajú realitu komplexnejšie (ako o sebe radi tvrdia), ale podľa jednoduchej šablóny, ktorá očividne vždy redukuje na kamufláž.

Po druhé: autori konšpiračných teórií redukujú skutočné hybné sily dejín, ktoré sa podľa nich skrývajú vždy pod povrchom očividných udalostí na jedinú – a tou je sprisahanie. „Iné sily nehrajú žiadnu rolu,“ píše Pipes. „Bez ohľadu na to, či ide o udalosť miestnych rozmerov, ako je napríklad zlá úroda, alebo rozmerov prvej svetovej vojny, spôsobil ju vždy nejaký tajný zdroj. Zvyčajné vysvetlenia historických zmien sa vôbec neberú do úvahy. Ideologický zápal, ekonomické problémy alebo víťazstvo vo vojne – všetko sú to príznaky, nie príčiny.“

Človek, ktorý rozširuje konšpiračné teórie, je presvedčený, že na rozdiel od zmanipulovanej masy získal práve on širšie poznanie skutočností, hoci, paradoxne, toto „hlbšie“ poznanie je spravidla založené na drastickom zúžení vnímania sveta a skutočnosti. „Rozlišujúcim znakom paranoidného štýlu nie je skutočnosť, že jeho predstavitelia vidia v dejinách tu a tam sprisahanie alebo komplot, ale to, že považujú ‚rozsiahlu‘ alebo ‚gigantickú‘ konšpiráciu za hlavnú silu historických udalostí. Celé dejiny sú len jedno veľké sprisahanie.“

Iste, náš každodenný život pozostáva aj z podrazov, a to niekedy aj od tých najbližších. Rozdiel medzi duševne zdravým človekom a paranoikom je však v tom, že paranoik nie je schopný v konaní ostatných ľudí vidieť aj inú motiváciu, než je zákerná snaha uškodiť mu. Láska, altruizmus či jednoducho omyl nikdy nie sú pre paranoidného človeka relevantné motivácie konania druhých. Vždy je to len diabolské sprisahanie.

Iste, súčasťou ľudských dejín zasa sú aj rôzne konšpirácie, sprisahania, dohody kartelov za zatvorenými dverami a operácie tajných služieb, ale ani zďaleka sa nemôžu považovať za jediný či najdôležitejší motor dejín. Daniel Pipes vysvetľuje, aký krehký dokáže byť v skutočnosti tento „jediný motor“ historických udalostí: „Poznanie histórie ukazuje, že mnohé sprisahania krachujú. Náhodné udalosti ich vykoľaja, ich účastníci sa podvádzajú, nepatrné náznaky varujú nepriateľa. Ak by sme to mali zovšeobecniť: čím spletitejšie je prisahanie, tým je nádej na jeho úspech menšia. Niccolo Machiavelli, ktorý bol svedkom mnohých intríg, dospel k názoru, že sprisahania ‚v sebe obsahujú vždy mnohoraké ťažkosti a mnohé nebezpečenstvá‘, a poukazuje na zvyčajné sklamanie: ‚Bolo mnoho sprisahaní, ale história ukazuje, že len málo z nich uspelo.‘ Filozof Karl Popper dodáva: ‚Zvyčajne sa dosiahnuté výsledky (sprisahania) veľmi líšia od zamýšľaných.‘

Autori konšpiračných teórií skrátka pripisujú hlavným hráčom svetových dejín schopnosti, ktoré takmer presahujú možnosti biblického Boha – schopnosť uviesť mnohohlavé masy do historického pohybu a navyše vopred predpovedať jeho výsledok. Nevypočítateľnosť či náhoda v ich predstave sveta neexistujú. Zlovoľným skupinám ovládajúcim beh dejín sa daria aj také náročné projekty, ako je napríklad dlhoročná manipulácia státisícov vedcov a lekárov za účelom utajenia dávno objavených liekov proti rakovine.

Principiálna nedôvera k povrchu, k zjavnému a hľadanie celosvetového sprisahania, ktoré vysvetlí, ako všetko so všetkým súvisí – tieto dva princípy charakterizujú paranoidný prístup konšpirátorov k realite.

Ti hovorím, kašli na to, kašli na to,
ti hovorím. Už dávno ti hovorím,
kašli na to. Všetko je rovnaké. Úplne
rovnaké. A vždy sa to skončí rovnako.
Rada si nahováraš, že raz to bude iné.
Ale nebude. Vždy je to rovnaké a vždy
sa to skončí rovnako.

Dominika Kavaschová

KONŠPIRAČNÁ MENTALITA

Hoci viacerí autori datujú vznik veľkých konšpirácií na Západe do dôb križiackych výprav (za neúspechy vo Svätej zemi mohli templári a Židia), ich zlatá éra sa začína až v osemnástom storočí s nástupom osvietenstva.

Prečo je to tak? Prečo sa konšpiračným teóriám tak darí v novoveku? V dobe, ktorá vyzdvihuje racionalitu a skeptický prístup k poznaniu? Ktorá sa snaží odhaliť mýty a legendy? Je to len posledný výbuch starého režimu myslenia?

Na prvý pohľad by sa zdalo, že konšpiračné teórie sú novým variantom starého náboženského myslenia. Vznikajú zo strachu pred temnou, komplikovanou realitou, ktorú človek nedokáže vysvetliť a uchyluje sa preto k jednoduchým odpovediam, ktoré obnovujú poriadok a umožňujú mu komfortný život. Náboženský človek na úsvite dejín je konfrontovaný so svojím strachom z prírodných úkazov. Aby sa s týmto strachom vyrovnal, vytvára si bohov – niekoho, kto za tými nepreniknuteľnými a nepochopiteľnými udalosťami stojí a riadi ich. V novoveku stojí človek pred rovnako temným, nepreniknuteľným svetom, z ktorého sa vytráca starý Boh, a preto sa opäť snaží pochopiť tento komplikovaný svet vytvorením postáv, ktoré ho riadia. Konšpiračná mentalita však nie je len reakcia starých, iracionálnych náboženských ľudí na novú dobu. V konšpiračných teóriách sa mieša prastaré náboženské uchopenie sveta s osvietenstvom. Obidve tieto protichodné tendencie v ňom koexistujú.

Na jednej strane môžeme v mysli konšpirátora skutočne vybadať stopy náboženského myslenia. Konšpirátor sa neuspokojí s tým, že náš život môže byť aj nezmyselný a plný náhod. Vo svete konšpirátora, rovnako ako vo svete náboženského človeka, náhoda neexistuje a všetko má svoj zmysel. U jedného je všetko súčasťou tajných plánov tých, ktorí riadia svet; u toho druhého je súčasťou dejín spasenia. Pre stredovekého náboženského človeka, napríklad nie je bolesť len nervový impulz, ktorý ho má upozorniť na fyziologické poškodenie tela. Každá bolesť je interpretovaná aj ako správa od Najvyššieho. Každou bolesťou k človeku prehovára aj Boh. Je to jeho nástroj, ktorým chce človeka formovať. Blesk nie je vo svete náboženského človeka len meteorologickým javom, ale je hlavne varovným Božím hlasom, ktorý chce človeka priviesť späť na cestu spásy. Celá príroda sa primárne vzťahuje k človeku, prihovára sa mu, je tu len pre neho.

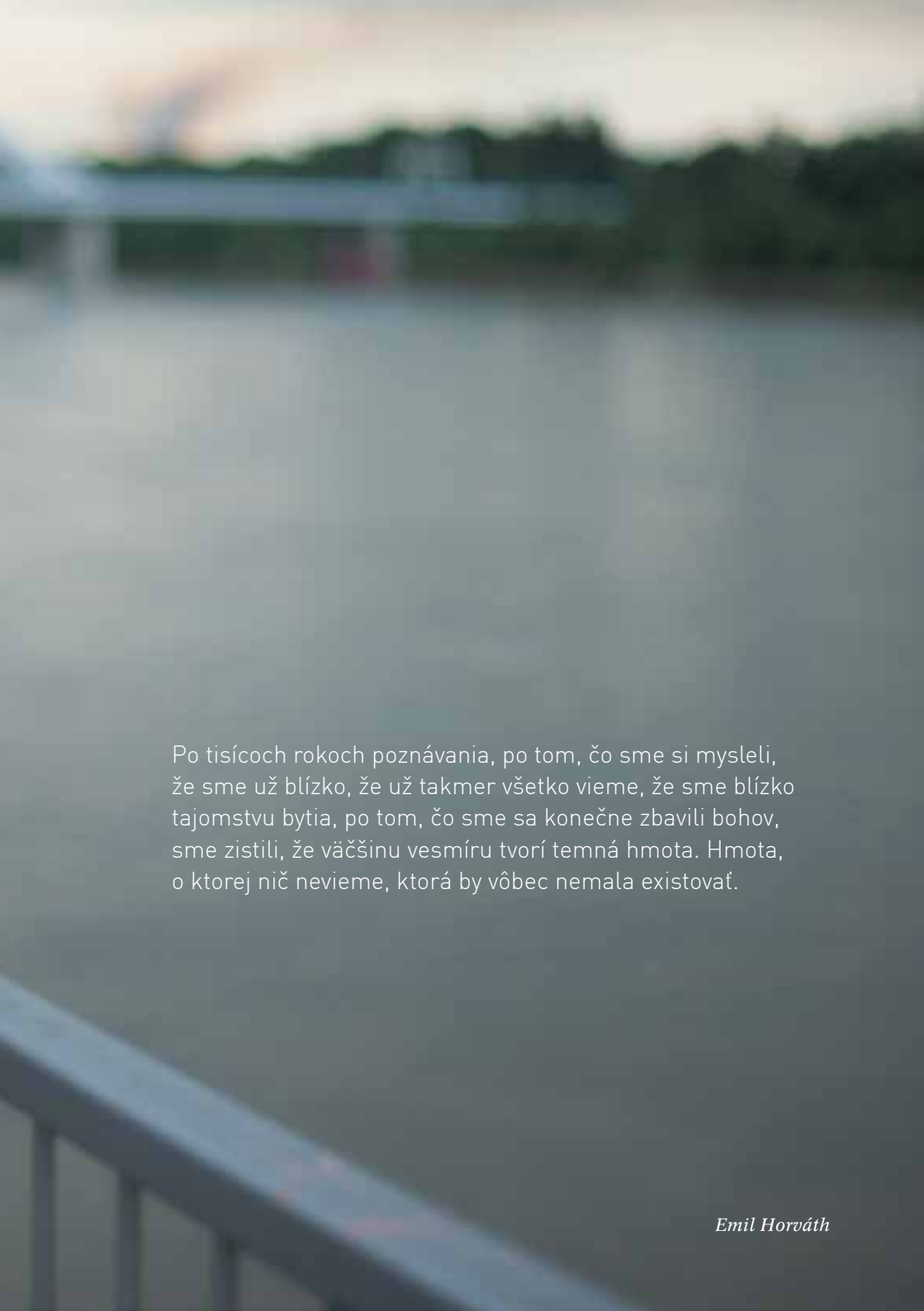
Rovnako aj pre konšpirátora sa nič nedeje len tak – za všetkým je nejaký zámer. Choroby – AIDS alebo ebola – nie sú len výsledkom prírodných mutácií vírov. Nieкто ich úmyselne vyrobil a s konkrétnym cieľom rozšíril medzi ľudí. Vlny cunami nie sú spôsobené len nepredvídateľnými vulkanickými procesmi na dne oceánu. Nieкто ich úmyselne riadi, pretože má zariadenie na vyvolávanie zemetrasenia. Dve znepriatelené skupiny sa do seba nepustia len v dôsledku výbuchov nekontrolovateľnej živočíšnej, historicky vštepenej nenávisťi. Vždy je za tým aj chladný kalkul nejakej pragmatickej skupiny, ktorá sa vyvolaním konfliktu snaží dosiahnuť svoje ciele. Aj pre stredovekého kresťana, aj pre moderného konšpirátora je za všetkým aj nejaký ďalší, oveľa dôležitejší význam.

Medzi myslou moderného konšpirátora a stredovekého kresťana je však zásadný rozdiel. Hlasy, ktoré k nim prehovárajú, nie sú totožné.

Pre stredovekého kresťana boli prírodné úkazy, katastrofy a prelety komét len potvrdením vopred zjavenej pravdy, ktorú poznali všetci. Toho – ako píše Dury o kresťanoch roku tisíc – čo „všetci dobre vedia“. Svetový poriadok nebol utajený. Neexistovala nijaká skrytá pravda o svete a o dejinách, ktorú by poznali len zasvätení. Pravda bola len jedna – a to príliš zjavná na to, aby ju mohol niekto popierať alebo o nej pochybovať, preto bola autoritatívne presadzovaná. Všetci vedeli, kto riadi svet – je to Boh, ktorý je navyše na „našej strane“. To svetové dejiny zbavuje do značnej miery ich dramatickosti. Katastrofa nás síce môže zasiahnuť, ale len ako výchovný trest, nikdy nie ako sprisahanie. Boh, ktorému v modlitbe familiárne tykáme, sa proti nám nemôže tajne sprisahať. Všetci vedeli, kto je ten Boh a aký je – Boh v kresťanstve bol – na rozdiel od ostatných náboženstiev – zjavený. Jeho obrazy a sochy viseli a stáli v každom kostole. Neskrýval sa v ohnivom oblaku alebo na Olympe, jeho telo bolo vystavené pohľadu každého – od žobráka až po kráľa. Gnosticí, ktorí hlásali rôzne stupne zasvätenia do pravdy, boli prenasledovaní ako kacíri. Pre stredovekého kresťana, samozrejme, len v rámci kresťanstva, neexistovalo nejaké dvojrýchlostné poznanie, ktoré by mohlo ľudí deliť na „my“ a „oni“. Tí, ktorí patrili do cirkvi, tí, ktorí boli „vnútri hradieb“ kresťanského sveta, zdieľali jednu zjavenú pravdu. A vo vzťahu k „tým za hradbami“ nešlo o to objaviť pravdu, ktorú pred nami skrývajú. Nemôžu predsa pred nami skrývať pravdu, keď jediná pravdu vlastnime my! Cieľom je zvestovať „tým za hradbami“ – častejšie však násilím nanútiť – pravdu, ktorá nám bola zjavená.

Konšpirátori sú naproti tomu produktom novoveku a jeho presvedčenia, že pravda nie je Bohom vopred zjavená, ale že ju človek musí rozumom spoznávať a odhaľovať, a to tak, že preniká čoraz hlbšie pod povrch vecí. Tak, ako sa novoveký biológ neuspokojí pri klasifikácii živočíchov s pozorovaním ich vonkajších znakov (tak sa to robilo ešte počas renesancie), ale vniká pod povrch a odkrýva ich anatómiu, tak je konšpirátor presvedčený, že k poznaniu pravdy treba neustále prenikať pod povrch udalostí. Čím hlbšie, tým lepšie. Pretože pravda nikdy nie je zjavená, očividná. Povrch udalostí je vo väčšine prípadov len maska, mimikry, ktoré nás majú zmiasť. V tomto postupuje myslenie konšpirátora presne naopak než myslenie stredovekého kresťana. Režisér svetových dejín už nestojí za každou dedinou, nevisí nad každým vstupom do domu či nad manželskou postelou; už mu večer čo večer netykáme vo familiárnom oslovení: „Otče náš, ktorý si...“ Miesto režiséra svetových dejín je zahalené temnotou, ktorá dráždi fantáziu konšpirátora. Katastrofy a dejinné udalosti neinterpretuje konšpirátor ako potvrdenie už zjaveného poriadku, ktorý pozná každý. Naopak, vníma ich ako stopy, ktoré sa unikajúcejmu a skrývajúcejmu sa režisérovi svetových dejín nepodarilo po sebe zahľadiť, ktoré mu neudojak unikli. Ak ho chce odhaliť, musí nakuknúť za oponu, musí byť zasvätený do jeho tajomstiev. Paradoxne, sám musí pred ostatnými vystupovať vo funkcii niekoho, kto vie viac – musí so skeptikmi komunikovať spôsobom „keby ste vy vedeli, keby ste videli, ako vidím ja, keby ste neboli naivní.“ Týmto predstieraným vedením sa tak sám často stáva predmetom záujmu novej generácie konšpirátorov.

Po tisícoch rokoch poznávania, po tom, čo sme si mysleli, že sme už blízko, že už takmer všetko vieme, že sme blízko tajomstvu bytia, po tom, čo sme sa konečne zbavili bohov, sme zistili, že väčšinu vesmíru tvorí temná hmota. Hmota, o ktorej nič nevieme, ktorá by vôbec nemala existovať.

Emil Horváth

DAVID JAŘAB

Český divadelný a filmový režisér, dramatik a spisovateľ. Narodil sa 2. 1. 1971. Po absolútoriu činohernej réžie na JAMU v Brne, bol v rokoch 1993 – 1998 režisérom, členom kolektívneho vedenia a následne aj umeleckým šéfom HaDivadla v Brne. V rokoch 2002 – 2012 pôsobil ako režisér a umelecký šéf Divadla Komédie v Prahe. V tomto divadle vytvoril celý rad pozoruhodných réžií – *Klára S.* (Elfriede Jelinek, 2004), *Hořké slzy Petry von Kantové* (R. W. Fassbinder, 2005) *Vodičkova-Lazarská* (autorská inscenácia, 2005), *Utrpení knížete Sternenhocha* (Ladislav Klíma, 2007), *Karlovo náměstí* – (autorská inscenácia, 2008), *Petrolejové lampy* (Jaroslav Havlíček, 2008), *Weissenstein* (Johanes Urzidil, 2009), *Legenda o svatém pijanovi* (Joseph Roth, 2011), *Srdce temnoty* (Joseph Conrad, 2011). V Slovenskom národnom divadle režíroval inscenáciu hry Elfriede Jelinekovej *Rechnitz* (2013), za ktorú získal cenu DOSKY za najlepšiu scénografiu sezóny a Grand prix na festivale Nová dráma. Za autorskú inscenáciu *Obeř* v Divadle Aréna (2015) bol nominovaný na DOSKY za najlepšiu réžiu sezóny. Jařabovou nateraz poslednou inscenáciou je jeho autorská inscenácia *Bílý psi a černý kočky*, ktorá mala tohto roku premiéru v pražskom Studiu hrdinov. Programovo inscenuje českú, rakúsku a nemeckú dramatikú. Okrem divadelnej réžie sa David Jařab venuje aj filmovej réžii. Režíroval dva celovečerné filmy *Vaterland – lovecký deník* (2004) a *Hlava – ruce – srdce* (2010), za ktorý dostal cenu za réžiu na filmovom festivale *Fantasma* v Brazílii. Za ten istý film bol nominovaný aj na Českého leva v kategórii Výtvarný počín. Od roku 2011 pôsobí aj ako pedagóg na katedre filmovej réžie FAMU. Od 90. rokov je členom Skupiny českých a slovenských surrealistov.

PETER LOMNICKÝ

Študoval filozofiu a klasickú filológiu. Spoločne s Martinom Čičvákom napísal hru *Slovenská klasika za 120 minút*. Pre Divadlo Aréna napísal hru *Kapitál*. Spolupracuje aj s Debris Company (*Epic, Clear*). Živí sa ako prekladateľ. Z dramatiky prekladal napríklad Aristofana, S. Becketta,

T. Bernharda, P. Handkeho, E. Jelinekovú, R. Schimmelpfenniga, B. Strauša alebo G. Taboriho.

JAKUB KUDLÁČ

Hudobník, skladateľ a teoretik filmovej hudby. Vyštudoval kompozíciu na konzervatóriu v Bratislave a filozofiu na Karlovej univerzite v Prahe. Od roku 2007 vyučuje na FAMU. Skomponoval hudbu do viacerých filmov (*Modrý Tygr*, 2012; *Gottland*, 2015) a do viac než štyridsiatic divadelných inscenácií.

Spolupracuje najmä s režisérom Štepanom Páclom (*Scapinove šibalstvá*, Divadlo Petra Bezruče, 2014; *Kazamír a Karolína*, Divadlo Petra Bezruče, 2015; *Modrý vták*, Stavovské divadlo, 2015; *Jako břitva*, Stavovské divadlo, 2016) a režisérkami Annou Petrželkovou (*Báby*, Divadlo na zábradlí, 2014; *Orlando*, Masopust, 2014; *Medvědi*, Klicperovo divadlo, 2015) a Natáliou Deákovou (*Flamendr*, DJKT Plzeň, 2014; *Kašpar Hauser*, Divadlo na Vinohradech, 2015; *Caligula*, DJKT Plzeň, 2016; *Mefisto*, DJKT Plzeň, 2016). Je členom hudobnej skupiny Silencio Club.

SYLVA ZIMULA HANÁKOVÁ

Po štúdiu scénografie na JAMU v Brne spolupracovala ako výtvarníčka s divadlami v celej Českej republike (Divadlo Husa na provázku, Klicperovo divadlo Hradec Králové, Národné divadlo Praha, Dejvické divadlo, Divadlo na Vinohradech, Divadlo Komédie Praha,

Národné divadlo Brno a iné). Najčastejšie spolupracuje s režisérmi Vladimírom Morávkom, Miroslavom Krobotom, Jiřím Menzlom, Davidom Jařabom, Evou Tálskou. V zahraničí realizovala kostýmové výpravy k Dostojevského *Nežnej* pre parížske divadlo L'Apostrophe, k Pucciniho opere *Princezná Turandot* v Göteborgu (réžia V. Morávek), k Dvořákovej *Rusálke* v Maribore (réžia J. Nekvasil) či k Mozartovej opere *Così fan tutte* v Budapešti (réžia J. Menzel). Okrem divadla navrhuje kostýmy aj pre film (David Jařab: *Vaterland*, 2003; David Jařab: *Hlava – ruce – srdce*, 2010; Jiří Menzel: *Donšajni*, 2013). V SND realizovala kostýmy k inscenáciám *Rechnitz* a *Arkádia*.

STRACH

PETER LOMNICKÝ

OSOBY

AUTOR

X, Y - VYŠETROVATELIA, MUŽI V STREDNOM VEKU
TAXIKÁR/VEŠTEC

SYN

OTEC LEŽIACI V KÓME

VEDEC ZASEKNUTÝ V SKLENENOM VÝTAHU UPROSTRED
NÁKUPNÉHO CENTRA

ŽENA

MUŽ, KTORÝ SA V NOCI BUDÍ

MAČKA

MYŠ

AUTOR

Dal by som si pizzu. Už zase. Už zase si mimo. Už zase myslíš na niečo iné. Mal by som začať písať tú hru. Mal by som začať písať túto hru. Hru s názvom Strach. Takže...

Strach. Strach? Čo je vlastne strach? No ja mám dosť stiahnutú ríť z toho, že mám písať hru pre SND. Čo na to povie mama? A Ona? Aj Ona to uvidí. Čo keď nechodí do divadla? Ale keď nechodí do divadla, ako chceš pred ňou machrovať? Môžem jej to poslať. Potom. Keď to dopíšem. Preboha, si sa zbláznil. Básnе sú blbosť, strašná blbosť, ale posielal dievčatám hry, to je absurdné, to hraničí s idiotizmom.

Bude na to niekto chodiť? Na blbosti, ktoré napíšem? Nemôžeš sa dopredu podceňovať. Už teraz to nenávidím. Maj sa trochu rád. Bože, to je jak rada z nejakého časopisu. Alebo z internetu. Aj tak. Čo sa zmení? Nič! Nepreceňuj to. Nejak to dopadne. Vždy to nejak dopadne.

Mal by som si upratať. Celý byt. To je strašné. Keď sa tým človek začne zaoberať, detailne zaoberať, zistí, že aj taký malý byt, že to je na týždeň roboty. Čo na týždeň? To je bez konca. Napríklad odtok v sprche. Hnus. To sa hádam nikdy nečistilo. To sa nikdy nečistilo. Alebo chladnička. Už len taká chladnička. Umyješ tie sklá. Ale potom si všimneš, že sa končia plastovým okrajom, pod ktorým je kopa špiny. Tak to musíš dať dole. Čo, samozrejme, nejde. Najprv máš pocit, že to nedáš. Nakoniec áno, za nejakú pol hodku. Potom to sklo vyčistíš a vyčistíš paličkou do ucha vnútrašok toho plastu. A potom to musíš nasadiť naspäť. A toto trikrát.

Už zase. Už zase si mimo. Už zase myslíš na niečo iné. Zapísať. Zapíš si to. Povedal si si, že si všetko zapíšeš. Nejde ti to, tak piš, čo ti napadne.

Zalíai si maté. Idem si zalíaiť maté. Inak zaspím. Ale keď si dám ešte maté. Už nezaspím vôbec. A zajtra budem úplne mimo. A zasa nič

nenapíšem. A stále mi bude treba. Stále budem behať na záchod. Navyše mi to nerobí moc dobre na žalúdok. Nejak ma z toho preháňa. A takto dokola.

Evolučný význam strachu... Čo by sa stalo, keby sme sa nebáli smrti? Matka bojaca sa o svoje dieťa. Súčasná všadeprítomná paranoja. Polarizácia spoločnosti. Fascinácia strachom. Adrenalinové športy.

Západ sa bojí skutočnosti. Chce jej uniknúť. Zdvojuje skutočnosť skutočnejšou skutočnosťou. Uniká mu ako žena, a preto sa ju snaží uväzniť v jej pravde, v tom, čo mu umožní ju ovládať. Platón a jeho idea... Neverí skutočnosti. Zatvára pred ňou oči ako muž, ktorý nájde v skrini svojej milenky iného muža. Dvaja muži, jeden nemilovaný, jeden to len platí, a to sme my. Vždy je nejaký druhý. Nehceme vidieť, že skutočnosť je to, čo kladie odpor, čo nie ja tak, ako chceme. Ako hovorí Platón, každé poznanie je spomínanie. Všetade stretávame len seba, počujeme len vlastný hlas. Je to desivé.

Myslíme, aby sme mali ilúziu, že je všetko v našej moci, že to zvládame. Niekedy je z toho katedrála, niekedy holokaust. Alebo sa človek ožení. Proste totálne zlyhanie.

Sme posadnutí vertikálou. Opustením zeme, smerovaním hore. Nebo, veža katedrály, komín fabriky, stúpajúci dym, postavený penis. Ale tiež zdvojovaním, symetriou, zrkadlami. Inak by sme nedokázali myslieť.

Dal by som si pizzu. Alebo radšej pidé a ajran. Alebo predsa len pizzu a pivo. Ale po tej mi je väčšinou zle. Možno nie zle, ale ani úplne dobre. Preto si radšej dávam pidé. Nevie, aký je v tom rozdiel. V tom ceste. Mne pidé pripadá ako taká menšia turecká pizza. Ale po pidé som v pohode. Pidé strávim ľahko, pizzu horšie. K pidé ajran, k pizzí pivo. Prečo pidé je pidé a pizza je pizza. Kategorická erotika tautológií.

Musím napísať tú hru. Musím napísať túto hru. Prečo sa píšem do tejto hry? Citujem Adaptáciu? Kto pozná Adaptáciu? Ja nič neadaptujem. A takých diel, kde sa autor napísal, je kopa. Asi aby som sa konečne mohol zabiť. Smrť autora. Štrukturalistické gesto. Si debil. Ale keby som zomrel, keby som zomrel v tej hre, v tejto hre, musím až na konci, inak by zostala nedopísaná. A to by ma David fakt zabil. David to režiruje a robí si aj scénu. Ale vlastne mohol by som zomrieť aj na začiatku. Aj vo filme Sunset Boulevard hlavný hrdina zomrie hneď na začiatku. A tiež je to autor a rozprávač toho filmu. Alebo Lynchov film Mullholand Drive. Ale to je

vlastne parafráza na Sunset Boulevard. Nechaj to tak.

Strach. Neistota. Tma. Že by praskla nad niekým žiarovka a on by sa zlakol? Alebo by padlo rádio do vane a vybili by sa poisťky? Kto je v tej vani? Ja ťažko. Ja mám len sprchový kút.

Alebo ešte inak. Muž s gitarou. Po tridsiatke, štyridsiatke? Asi skôr päťdesiatke. Dlhé vlasy. Nie, dnes už nemá dlhé vlasy ako v mladosti. Napoly plešatý pán sedí na stoličke a pokúša sa hrať Satisfaction od The Rolling Stones. To každý pozná. Spieva si k tomu: „I can't get no satisfaction, I can't get no satisfaction.“ Gitara nie je naladená. Hrá a spieva dosť mizerne, ale je to spoznatelné. Pokúša sa ladiť gitaru, ktorú už roky nedržal v ruke. Opäť hrá a spieva. Opäť ladiť, keď zrazu, z ničoho nič, praskne struna. Muž sa zlakne. Strašne sa zlakne. Pár sekúnd nehybne sedí. Potom sa postaví, odloží gitaru a hovorí: „To nemôže byť pravda. To snáď nie je možné. To nemôže byť pravda.“ Mohol by sa potom objaviť znova. Identická scéna. Ale už nedrží gitaru. Len si rytmus plieska o stehná a pohmkáva si melódiu.

Čo sa stane s tou strunou? To nie je hra o mafii. Má sa to hrať? Nemá sa to len povedať? Muž, muž po tridsiatke atď. Aby to nebolo akože iluzívne? Ale to asi nie je moja vec, to nechám na Davida.

Bože, kto to pochopí? Nikto. Možno by som mohol začať zľahka, nenápadne, nejakým dialógom? Trocha neistoty. Dvaja muži. Zrejme policajti Alebo nejakí vyšetrovatelia...

Kto ma asi bude hrať? Mohol by Alexander Bárta. Aspoň by si ľudia mysleli, že som pekný. Alebo Jano Koleník. A prečo nie pani Milka? Toto nie je realistická hra. Pochybujem, že by sa jej táto úloha páčila.

Nemám oblúk. No fakt nemám. Že sa pokúšam niečo zosmoliť, že sa pokúšam niekomu dostať do nohavčiek... Aj keď pokúšam? Tie pokusy sú dosť platonické. Pred ňou som nejaký bezmocný. Podľa toho viem, že je to naozaj. Naozaj je to vtedy, keď je človek, teda muž, zrazu úplne neschopný, takže nemá najmenšiu šancu. A potom si môže nahovárať, že je to to. Láska bez kúska obligátneho násillia. Takže naozaj je to vtedy, keď to neexistuje. Klasika. Ale to, že kocktáš a nevieš zdvihnúť ani telefón, nie je oblúk.

Už zase. Už zase si mimo. Už zase myslíš na niečo iné.

Možno by si mal začať od konca. Vymysli koniec. Ten je najdôležitejší. To si ľudia najviac pamätajú.

Môžu sa chvíľami nudíť. Ale keď je koniec pecka, zabudnú na to a máš ich. Silný posledný obraz.

Na konci príde hlavná ženská hrdinka. Asi Dominika. Určite Dominika. To by bolo super, keby to bola Dominika. S Dominikou by sme to už mali prakticky vyhrať. Dominika je skvelá. Možno by som sa s ňou aj zoznámil. A dosť.

Mala by spievať. Pesnička zaberie. Správny song a publikum sa chytí. Ako na udicu. O. k. Tak najprv prečo spieva? Teroristi... Samozrejme, nespieva teroristom. Nie je to žiadna anarchická... Teda spieva teroristom. Vyhodili do vzduchu Euroveu. Celá hra predtým sa odohráva tu v divadle, kam sa prišli ľudia, ktorí po výbuchu vyliezli z Dunaja, schovať. Alebo v priebehu hry zistíme, že sú mŕtvi? Takže sem prídu diváci na hru, ktorá sa akože odohráva priamo tu, tu na tomto javisku. Tí teroristi odchádzajú v aute. V aute, ktoré na začiatku nabúrало. Na konci sa dozvieme, čo sa stalo na začiatku. A v aute si púšťajú hudbu. Je to pesnička Is that all there is. Preslávila ju napríklad Peggy Lee. A my vidíme, ako Dominika spieva tú pesničku. Samozrejme, aj počujeme.

Vie vôbec Dominika spievať? Dominika určite.

Tá pesnička bola napísaná podľa poviedky Thomasa Manna Enttäuschung. Spieva sa v nej o sklamaní zo skutočnosti. Aká je nedostatočná. Aká je matná oproti slovám. Bezfarebná a nezaujímavá. Život nikdy nie je taký, aká je naša predstava o ňom, že je nedostatočný. Is that all there is. Tak toto má byť všetko, toto...

Alebo by to nemuselo byť o teroristoch. Príde speváčka. Začne spievať pesničku Is that all there is. Tá je však nahratá na plejbek. Samozrejme, jej hlasom, aby sme si nevyšimlí, že je to plejbek. Uprostred príde ten jej. Zozadu ju strelí do hlavy so slovami: „Kurva jedna...“ Dobre: „Sviňa jedna...“ Publikum v SND je citlivé na vulgarizmy. Takže zastrelí ju zozadu do hlavy so slovami: „Sviňa jedna, všetko to bolo len divadlo.“ Ona padá mŕtva a nahratá pesnička hrá ďalej. Príma. Potrebujem k tomu už len tú hru.

Prečo ju zastrelil? Podvádza ho? Alebo on si len myslí, že ho podvádza? Zabijajú sa ľudia ešte kvôli láske? Že by parafráza na Büchnerovho Woyzecka? Experimenty na ľuďoch?

Muž v pivnici, v tme, v absolútnej tme, a potom, na konci, zmizne...

Počkaj, to sa nedá. Ako sa dá ukázať zmiznutie muža, ktorého nevidieť? Ako môže zmiznúť niečo, čo nie je? Ale on je, len ho nevidieť, nikto

ho nevidí. Ako mizne ten, ktorého nikto nevidí?
Neviem...

Na stoličke sedí muž. Ten muž je v pivnici, vlastne to môže byť akákoľvek miestnosť alebo aj jaskyňa. Je tam absolútna tma. Ten muž je priviazaný k stoličke. Nemá poňatie, ako dlho tam je. V tej absolútnej tme mizne čas. Tiež zrejme netuší, kde je. Nič bližšie o ňom nevieme. Nemá k dispozícii nič. Napriek tomu, že má do krajnosti napnuté zmysly, počuje len pár zvukov, aj tie len veľmi slabo. Akoby v strašnej dialke. Chcu ho oklamať? Kto? Kto sú oni? Kvapkanie vody? Cupitanie? Tapky potkana alebo myši? Nie je si istý, či si to len nepredstavuje, či je to naozaj. Potom začuje hlas, zreteľne celkom blízko, hlas, ktorý ho smrteľne vydesí. Dokáže identifikovať slová, ale nedávajú mu žiadny zmysel. Po nejakom čase zistí, že je to jeho vlastný hlas, že sa vyrovnáva so svojim vlastným hlasom. Keď si to uvedomí, upokojí sa. Všetko sa zastavuje. Z toho strachu a bolesti sa zrodila sila, ktorá všetko prekračuje, už nie sú hranice, už nie je ja. Najprv je porážka, potom je všetko možné.

To fakt?

Ten muž v tej tme začína pomaly miznúť. Nakoniec zostáva už len povrch jeho tváre, čelo, o ktoré sa trieštil svet, línia nosa zovreté ústa... A vtedy pocíti na tom čele, v tom nose a tých ústach vodu, cíti moria a rieky, pach rýb... Vracia sa do skutočnosti. Opäť sedí zviazaný na stoličke. V absolútnej tme. A začína sa topiť. Asi by som jej mal zavolať. Načo? Aj tak tá nechce. Vie, čo chce? Kto vie, čo chce? Prečo by chcela? Nemôže ňa každú milovať, nie si pizza.

AUTONEHODA, DVAJA VYŠETROVATELIA

1.

X Boli mŕtvi...

Y Ťažko povedať... Jasně, že boli na mieste mŕtvi. Pozri sa, ako vyzerá to auto.

X Vieš, že ľudia sa dostali aj z horších trosiek. Niekedy to strašne len vyzerá.

Y A niekedy to nevyzerá a všetci sú v riti. Ale toto vyzerá...

X Prečo nás volajú k búračkám?

Y Skús hádať?

X Myslíš, že to nejak súvisí?

Y Vždy všetko „nejak“ súvisí.

X Si si istý?

Y Dnes si ani už Pán Boh nemôže byť istý, či je jediný, ale asi. Bohvie. Možno.

X A možno nie.

Y Možno... nie.

X Nieкто...

Y Nie, nikto... aj keď...

X A možno ten niekto chýba?

Y Možno tí?

X A možno nikto...

Y Skôr niekto...

X V noci pršalo?

Y Lialo ako keby sa zem obrátila a z neba zrazu spadlo more.

X Tak možno aquaplaning?

Y Tak možno aj to, ale to asi nebude ten hlavný problém. Nevšimol si si toho psa, ktorý trčí z predného skla?

X Nie, to som si naozaj nemohol nevšimnúť.

Y Takže?

X Myslíš?

Y Prečo inak by nás sem poslali?

X Asi máš pravdu. Vždy vedia viac ako my. Nikdy nám nepovedia všetko. Ako máme potom vyšetrovať?

Y Nič nevedia. Sám dobre vieš, že nikdy nič nevedia. Keby vedeli, nás by nepotrebovali. Tí maximálne tušia.

X Ale pes?

Y Irónia bytia. Najlepší priateľ človeka a pozri sa, čoho je schopný.

X Tak asi bol besný.

Y Videl si už nejakého, aj keby besného psa do pol tela zapichnutého do predného skla totálne zdemolovaného auta? Ten pes sa musel rozbehnúť proti tomu autu a musel skočiť.

X Blbosť. Je to len náhoda.

Y Čo, že sa pes rozbehne proti autu na diaľnici? To nebude náhoda. Čo keď po nich išiel?

X No jasné, naprogramovaný alebo sfetovaný pes. **Y** Vycvičený.

X Čo keď len naháňal nejakú mačku?

Y A tá je kde? Naháňa tie biele myšky?

X Asi ušla. Nerob si z toho srandu. Pes, ktorý naháňa mačku alebo iné zviera a ktorý v ajfre skočí pod auto, je pravdepodobnejší než zmutovaný sfetovaný samovražedný pes.

Y Tak to zas neviem. Po prvé, tento zjavne neskočil „pod“ auto, a po druhé, dnes už sa robia iné veci. A ty to veľmi dobre vieš.

X O. K. Máš pravdu. Keby ľudia vedeli, ani by nevyšli z domu. Niekedy mám chuť niečo z toho povedať žene, len aby som videl, jak sa bojí.

Y Prosím ňa, väčšina si predstavuje oveľa horšie veci, než aká je skutočnosť.

X Tuším potrebujú trochu vzrušenia v živote.

Y Tuším sa mi to celé nepáči. Príčina tej havárky je akože jasná, nech mal ten pes akékoľvek motivácie. Ale čo tá krv?

X Tak po takej havárke je to dosť bežné.

Y Nie, to vyzerá, že tá krv je akurát z toho psa.

Zdá sa, že iná tu nie je. A mŕtvoly? Zranení? Kde sú? Čo ich zjedol?

X Nevyzerá, že by mal ešte na niečo chuť.

Y A čo keď v tom aute žiadni ľudia neboli?

X To je blbosť. Ale trochu ma desíš.

Y Dnes už existujú autonómne autá.

X A to jest?

Y Že nepotrebujú vodiča. Možno to testovali. To sa už robí bežne.

X A ten pes zabil to auto. To znie až poeticky. Zviera proti stroju. Červené horiace oči psa, ohnivá pena mu kvapká z papule, obrovské tesáky, rozbieha sa...

Y Ty si čítal Psa baskervillského?

X Videl v telke.

Y Myslíš, že to auto malo strach?

X Auto?

Y Keď je samostatné, možno aj myslí a cíti, aspoň trochu.

X To, že sa niekto tvári samostatne a že vie jazdiť, neznamená, že myslí a už vôbec nie, že cíti. Celé je to blbosť. To sa podľa mňa vysvetlí. To sa musí vysvetliť. Tí zjavne sami neodkráčali, a prečo by niekto kradol mŕtvoly, keď je to jasná nehoda?

Y No práve? Počkaj...

X Podľa mňa ich už odviezli do márnice. Len nám to zabudli povedať.

Y To ťažko. Nevšimol si si, že to bolo čudné, už keď nás sem volali? Že vlastne nič nepovedali? Len že okamžite, že to máme zaistiť a nikoho sem nepúšťať. Toto tu nie je normálne. A oni to vedia.

X Tak je pravda, že keby to bolo normálne, nevolajú nás, ale...

Y To sa ti snažím povedať.

X Né, len sa snažia s nami vydrbať. Majú z nás srandu. Že budeme dosrať. Podľa mňa nás teraz pozorujú.

Y Nemyslím. Toto nevyzerá na srandu. S týmito by si museli dať až moc roboty, na to sú leniví.

X To je pravda.

Y Ja myslím, že sme v peknom hovne.

X Neblbni.

Y Ty si si nevšimol, že chýbajú aj značky?

X Asi ich to auto vôbec nemalo. Normálni zloději.

Y Ťažko. Tí nie sú takí tupci, aby sa dali zastaviť kvôli chýbajúcim značkám.

X Tak nejakí amatéri, decká.

Y Tí hovoria, toto nie je len tak.

X Nejaký gang? Vybavovali si účty. Ukrajinci. Alebo Rusi.

Y Tí sa s tým nesarú. Normálne by ich vystriedali a bolo by vymalované. Celé je to tak krajne nepravdepodobné. Neskutočné... Armáda. Musí v tom byť armáda.

X Ty fajčíš?

Y Nie.

X Prosím ťa, aká armáda?

Y Alebo tajné služby. Tolkó práce by si nikto iný nedal. Nikto by na to ani nemal.

X Blbosť. Blbosť. Blbosť. Moc čítaš. Tí by práve neboli takí nápadní. Toto úplne kričí.

Y Práve. Možno tým chcu niekomu niečo povedať alebo naznačiť. Máš iné vysvetlenie?

Čo nám prvé povedali? Aby sme sem nikoho

nepustili, hlavne žiadneho novinára. Toto nesmie von. Preto tu ešte nikto z našich nie je. Ohradili veľký úsek, aby sem nebolo vidieť ani z dialky.

X Alebo nás v tom nechali?

Y Tak potom je to možno ešte oveľa horšie.

X A to je čo?

Y Možno niečo, čo by nám nenapadlo ani vo sne.

2.

X A čo keď je to len tak, ako to vyzerá?

Y Toto vyzerá až príliš divne.

X Asi máš pravdu, to nebude len tak.

Y Nič nie je nikdy len tak.

X Pes v okne. To svet ešte nevidel.

Y Svet videl už iné veci. Je to prípad.

X Všetko je prípad.

Y Ale čo je za tým? Vždy je niečo za tým. Veci nikdy nie sú, aké sa zdajú.

X To je pravda. Alebo výnimočne v tomto prípade zistíme, že to je tak, ako je, pretože to je, ako to je. Napríklad, že pochádzame z opice.

Y To neviem. Ja mám, naopak, niekedy pocit, že všetko je to len divadlo. Tak ako sa to vezme, najprv to tak nevyzerá, tie veci samostatne nič neznamenajú, ale keď sa na to sústredíš a pozrieš z nadsledu, keď si to celé necháš prejsť hlavou, ak dostatočne dlho rozmýšľaš, ak si dostatočne zaujatý, ak ti to nedá spať, tak nakoniec naozaj zistíš, že všetko je to len divadlo, že to tak len vyzerá, že...

X Daj pokoj. Divadlo je nudné.

Y Kým je divadlo nudné, život je vzrušujúci.

X Nuda, hovorím ti nuda. Oceán nudy. A všetko sa to opakuje. Malé špinavé tajomstvá. A ešte väčšinou na gauči. Takmer vždy je tam nejaký gauč.

Y Sex je základ.

X Jaký sex. Keby aspoň sex. Žiadny sex. Len sa o tom furt kecá a nič. Tam sa len sedí. Keby sa aspoň trtkalo.

Y Tak to je nuda. Všetko sa už stalo. Všetko sa už len opakuje.

X Ale keď sa niečo opakuje, dostatočne dlho opakuje, tak je to pravda.

Y Tak to musí byť pravda.

X Kedysi sme sa báli neznáameho a teraz sa bojíme, že už nepríde.

X Strašné. Keď si to uvedomím, točí sa mi z toho hlava. Všetko sa deje simultánne. Všetci sme uväznení v jednej obrovskej sieti. Keby sme ešte verili v Boha, zmenil by sa z trestajúceho prípadne chápaného otca na obrovského pavúka. Pavúka, ktorý registruje každý náš pohyb prostredníctvom zachvenia tej siete.

Y O pavúkoch predom mnou nehovor. Pavúky, dane, zuby – zakázané témy. Okrem toho Boh sa aj tak stýka len mŕtvolami.

X To si kde počul?
 Y Od svojho právnicka.
 X Strach pred Bohom je začiatkom každej múdrosti.
 Y Boh je taký dokonalý, že ani nemusí existovať. Inak poznáš ten vtíp, ako ide Alah po púšti a stretne Jahveho?
 X No daj.
 Y Ide takto Alah po púšti a stretne Jahveho vo forme horiaceho kríka a hovorí mu: Horíme, horíme. A Jahve na to...
 X Prepáč, nepočúval som ňa, ale keď už hovoríš o púšti, myslím, že keď sa raz zobudíme a vyjdeme z tejto jaskyne, nenájdeme jasné slnko dobra a krásy ale púšť reality. Veci sa rozpadajú...
 Y Smutná pravda. Rezignácia a smútok ako posledná múdrosť. A z toho nás nikto nevykúpi. Všetci sme vinní.
 X Jaká rezignácia? Väčšina ľudí dnes v sebe dusí hnev, poníženie, frustráciu, strach. Ráno sa zobudí a len tak bezdôvodne postrieľa rodinu alebo úplne cudzích ľudí na ulici alebo v kine.
 Y To je už pomaly norma.
 X Všetci sme infikovaní. Vírusy, nákazy. Svet je plný vírusov a baktérií, ktoré ovládajú tvoj mozog. Parazitov. Niečoho sa dotkneš, stačí sa nadýchnuť, napiť, niečo zjesť a máš to.
 Y Človek je aj tak len komplex buniek a odpadkov s dátumom spotreby. A vôbec nič to neznamená. Vieš, čo je prach?
 X Jaký prach?
 Y Normálny prach. Čo vysávaš. Väčšina je odumretá koža. To sme my. Umieranie v podstate neexistuje, všetko je to len transformácia a zmena. Všetko je zameniteľné. Teda u nás. Na Východe je umieranie umením.
 X Počul si už, že niekde na Ďalekom východe odsúdenca na smrť pošlú na miesto, z ktorého nemôže utiecť? Potom tam normálne žije ďalej a nevie, kedy ho nečakane zozadu zastrelia do hlavy.
 Y To je v podstate život.

TAXIKÁR/VEŠTEC

Každý deň sa vraciam ráno. Ako dnes. Jesenné ráno. Vlhko. Hmla. Skoro. Skoro dnes. Rozvážam ľudí po tomto meste, po tomto vlhkom meste, ktoré je mojím domovom, po ktorom sa prechádzajú samí cudzinci, ktorí jedia psov aj mačky. Všetci tí nemilovaní a nemilujúci ľudia. Nikdy sa na nich nesmiete pozrieť. Pozriete sa na nich a zabijú vás. Majú pocit, že vás môžu zabiť, keď sa stretnú vaše pohľady. Vyhľadávajú nepriateľa. Potrebujú ducha, démona. Bez neho sme dnes sami. A pôjdu proti nám, lebo oni nie sú my. Oni nás nevidia, oni nevidia, čo vidíme my. Len v tieni niečoho desivého sme spolu a teraz sa musíme spojiť, ako sa spojili oni.

A myslia si, že všetko vedia, že všetko dokážu. Ľudia, ktorí nepoznajú nemožné. Len ten, kto počúva nemožné, kto vie, že vždy zlyhá, nezabíja. Kto všetko vie, ten už nepozná pravdu, stal sa ňou a nemá kam ísť, už sa môže len realizovať.

Hovoria rôznymi jazykmi, cudzími jazykmi. Všetkým rozummi. Hovoria mi o zvieratách, ktoré sa zbláznili, ktoré už nepoznajú strach. O nepreniknuteľných rojoch hmyzu pri riekach, o myšiach, ktoré sa už neboja mačiek, o mačkách, ktoré sa už neboja psov, o psoch, ktoré sa už neboja ničoho, o ľuďoch, ktorí sa menia na ryby, ale len preto, aby sa utopili.

Mesto plné strachu sa zavrelo a nič už nepustí von. Kedysi to zostávalo za hradbami miest. Dnes je to vo vnútri. Kedysi to bola hradba medzi nami a nimi. Mestá sa dobýjali, ale vojna bola tam vonku. Dnes sa vedie vo vnútri mestských hradieb. Hromadenie tiel. Na kope. Nakopenie. Ľudia, ktorí sa nepoznajú. Upíri, ktorým už nevadí svetlo, ktorí sajú krv aj počas dňa, mozog. Osudom upíra je, že sa nevidí v zrkadle, že sa nevidí, že nedokáže zažiť vlastnú existenciu, že úplne nie je. Ako oni. Preto sa fotia. Preto sa vystavujú. Aby dokázali, že sú.

Strážené budovy a komplexy. Bunkre. Ohrady. Ploty. A za nimi sú tí, ktorých sa tí vo vnútri desia. Tam, kde sú teraz naše mestá, raz budú len holé planiny. Zmiznú všetky tie múry a ten strach, ktorý skrývali, sa rozleje do krajiny a zmizne.

Voda prijme formu priestoru, v ktorom je. My sa nikam nezmesíme. Všetko, čo sme, nie sme. Pod tým je to, že vieme, čo príde. Minulosť je vždy milosrdná, lebo sa stráca. Prítomnosť prakticky neexistuje. Len budúcnosť je istá. A tou je koniec. Posledné stretnutie. Historik je šarlatán, len veštec vie všetko.

Všetci nám chcú nahovoriť, že toto nič nie je, že sa nemáme brániť, že nemáme prečo, že sme bezmocné bytosti, pred ktorými sa premietajú prchavé obrazy. Hovoria nám, keby ste videli, čo toto všetko vlastne je, čo toto všetko je vo svojej skutočnej skutočnosti, v pravde svojej pravdy, je, čo to znamená, čo toto všetko, život, môj, tvoj, každého život znamená. Že to je menej než nič. Vraj keby sme to videli, už nič. Navždy nehybní, navždy neschopní čohokolievk. Už by sme nevstali z postele. Všetko by sa zastavilo. Vypadali by sme ako svätci z legend. Vraj by sme len sedeli celý pokrytí krdľom vtákov, celý od ich trusu. Vraj by sme sa tak dlho nepohli, že by nás pokladali za strom alebo kameň.

Zbití. Dorezaní a krvaví. Vraj by sme všetci smerovali do púšte. Ešte hlbšie do púšte, kde nič nie je, kde by sme umierali s radosťou v očiach. S radosťou, ktorá vie. Strašná ilúzia.

Vraciam sa ráno. Rozvážam ľudí po tomto meste.

SYN HOVORÍ K OTCOVI, KTORÝ JE V KÓME

V noci som nemohol spať. Z ničoho nič som sa obliekol a sadol som do auta. Len tak uprostred noci. Šoférovanie ma upokojuje. Sadol som do auta. Úplne bezmyšlienkovite som sa vydal von z mesta. Po diaľnici. Pravdupovediac ani neviem, ktorým smerom. Myslím, že som si ani nepustil hudbu. Aspoň si nepamätám. A to na diaľnici počúvam hudbu vždy. Aspoň vtedy. Inak nemám čas. Hlavne opery. Wagnera. Zbožňujem Wagnera. Ódundleer das Meer! Tristan a Isolda.

Neviem, ako dlho som išiel. Potom som z ničoho nič zastavil. Auto som nechal v odstavnom pruhu. Vystúpil som z auta. Zavrel som oči a pomaly som prešiel tú diaľnicu. Uprostred som preliezol zvodidlá a prešiel som aj protismerné pruhy. Počul som hukot motorov. Bola noc. Vtedy už nikto nedodržiava rýchlosť, ale zas už nejazdilo moc áut. Ale aj tak, v tej rýchlosti. Nemal by som najmenšiu šancu. Vodič by nemal najmenšiu šancu zabrzdiť, keby si ma aj v poslednej chvíli všimol. Nechápem to. Na druhej strane za cestou bol les. Chvilku som sa prechádzal v tom lese. Tak päť minút. Možno ani päť minút. Vôbec som nechápal, čo tam robím, ale spomenul som si, oči, ako sme spolu chodili na hriby. Keď som bol malý. Ako sa mi nikdy nechcelo vstávať. Ty si chceš vždy vyraziť najneskôr o pol šiestej. Že potom je už neskoro. Cez víkend. Keď som si chcel pospať. Chcel som dlhšie. Asi by som v tom lese ešte zostal, ale niečo som videl. Možno sa mi to len zdalo. Bolo to neuveriteľné. Po ceste niečo bežalo. Bolo to čierne a vyzeralo to ako vlk alebo veľký pes. Nejaké zviera. Neviem, čo to bolo. Videl som len obrys. A obrovské svietiace ohnivé oči. Červené oči. Ani som sa nezľakol, tak ma to prekvapilo, bola to sekunda a bolo to preč, ale počul som rýchly dych toho zvieraťa, hlboký a rytmický chrapot. Prerušil ho zvuk motora auta, ktoré išlo v protismere po opačnej strane diaľnice. Uvedomil som si, že som tam nechal otvorené auto.

Potom som sa vrátil späť. Diaľnicu som už prešiel s otvorenými očami. Už som si dával pozor. Nasadol som do auta. A vrátil som sa domov.

Človek si nemôže pripustiť zlyhanie ani na sekundu. Neviem, či si to vieš predstaviť. Za tvojich časov to myslím také ešte nebolo. Stačí chvíľa zaváhania, bum a je to, v sekunde zlyháš. Každá pochybnosť je neprípustná, každé zaváhanie, milióntina sekundy, okamžite využijú tvoju slabosť, musíš byť ako byk. Kedysi boli úspešní a neúspešní, malé skupiny a medzi nimi normálni ľudia. Teraz ten stred zmizol. Buď – alebo. Si úplne hore alebo si lúzer. Ten nápad bol geniálny. Zdravie dnes ponúka kdekoľvek. A ľudia sú už tiež opatrní. Ale predávať smrť. To je nápad. Máločo nás tak fascinuje. Jedinou podmienkou je, aby sa jej človek prestal báť. Koniec koncov najlepšimi komoditami vždy boli: sex alebo vo svojej zduchovnenej podobe láska a drogy. Teda veci, ktoré umožňujú človeku na chvíľku zabudnúť na smrť. Aj tak sme premmožení. Táto planéta to už nevydrží. Potrebujeme novú etiku. Raz sa tie miliardy do seba pustia. A nebudú to len lokálne konflikty. A vzájomne sa vyhladia z povrchu zemského. Keď nájdeme liek na strach zo smrti. Stačí placebo, stačí, aby ľudia uverili, že ho máme, môžeme pokojne predávať smrť.

Vážení páni, štátom regulovaná smrť, ktorú si bude môcť ktokoľvek zvoliť. Vo vybraných zariadeniach. Pozrite sa na tie zástupy nešťastných dôchodcov, krorí v Lidli počítajú každú korunu. Žijú v permanentnej depresii a strachu. Dnes sa byť starým nenosí. Si starý, si odpísaný. Dnes leť planéta. Produktivita. Bezstarostnosť. Čo s nimi majú robiť tie ich deti? Čo s nimi majú robiť štáty, ktoré už teraz kolabujú pod farchou dlhov? Kto ich bude živiť? Priemerný vek života sa zvyšuje. Podľa demografickej krivky populácia starne. To sa nedá zvládnuť. Každý to vie, ale všetci sú ticho.

A potom mi to napadlo. Riešenie. Prišiel som na to tu, tu v nemocnici, ako som sa s tebou rozprával. Stačí to do nich napchať. Ako nejaké drogy a budú v podstate šťastní. Ono je to síce biznis, ale vcelku humánný.

Pravidelne tu navštevujem otca. Leží v kóme. Už niekoľko rokov. Od tej autonehody. Vraj mozgová smrť. Všetko mu funguje. Všetky orgány má zdravé. Okrem mozgu. Balíček orgánov, ktorý o sebe nevie. Nič. Vegetujúca hmota. Len tak mu niekedy rozprávam. Nevidí ma. Nepočuje ma. Nič necíti.

Okamžite na to skočili. Zamilovali sa do tej myšlienky. Zbožňovali ju. Hneď to rozbehli. Hneď sa do toho pustili. Do výskumu dali milióny. Zaplatili najlepšie laboratória. Najali si najväčšie kapacity. Dostali sa až do fázy testovania na zvieratách. Lobovali. Ešte ani

nemali ten liek. Vraj toto prejde globálne. Globálne riešenie.

Toto si nikto nedokázal predstaviť ani v najhoršom sne. Toto by nikomu nenapadlo. Všetko to zmizlo. Tie myši sa stratili. A čo teraz? Teraz nám pomôže už len nejaká potopa.

Bum a je to. Fakt neviem, ako sa dostanem z tohto. Už do toho dali strašne moc peňazí.

Často, keď sa na neho pozerám, hovorím si, to je hrozné, tá degradácia, tá bezmocnosť, človek už nie je. Nie je žiadne ja, spomienky ani plány. Človek už nič nezmôže a zbytočne ho udržujú pri živote, predlžujú to trápenie. Pozerám sa na neho a hovorím si, posledným právom človeka je smrť. Do tej ríše sa dobiť nemusíme, tam nás našťastie vždy pustia. Nie je nič desivejšie ako nesmrteľnosť.

OTEC V KÓME

Chodí sem a vykladá mi nejaké historky. Chodí sem a chváli sa. Nechápem, toto potrebuje vyťahovať sa pred bezvládnym otcom, pred niekým, kto už nemá žiadnu individualitu, pred masou mäsa. Všetko sa mi to zlieva. Zvuky. Šepoty. Hmla. Ledva ho počujem. Ledva čokoľvek počujem. Ale jeho ja poznám. Vždy bol taký. Vždy sa vyhováral. Vždy klamal. A teraz mi tu bude rozprávať, že posledným právom človeka je smrť. Aj keď už som nič, menej než nič, nie ja, to ty chceš moju smrť, to je tvoja túžba, nie moja. Ja nechcem zomrieť, to ty ma chceš zabiť. To len ty si nevieš predstaviť, že existuje život aj mimo toho tvojho nafukovania. Chceš zavraždiť svojho otca. Čo si myslíš, že ťa to oslobodí? Táto stará pesnička? Prestaň klamať. Ale tebe už nič nepomôže. Pozri sa na seba. Poslednýkrát sa na seba pozri v tej vode, než ťa stiahne ku dnu.

TAXIKÁR/VEŠTEC

Muž stojí pred zrkadlom. Začína sa líčiť a prezlieka sa za ženu. Ten muž je veštec.

Vždy, keď prídem ráno domov, stanem sa tým, kým som. Mám priame spojenie s Ním. Teda skôr On so mnou. Preto žijem bez žalúdka, čriev a pľúc, bez orgánov. Experimentuje so mnou. Transformuje ma. Taký je poriadok sveta. A moja vôľa je mu ľahostajná.

Vidím: Zem spálenú ohňom, z ktorej doteraz stúpa dym, ktorá prišla o všetky svoje plody a vlahu. Z mŕtvych zrn kukurice nevyrastú nové stebľa... Hnijúce ikry pstruha... Šialené včely, ktoré opúšťajú svoje úle. Pusté skalnaté planiny. Mŕtve moria. Otrávené. Vyčerpané hrôzou z Boha. Voda, ktorá stratila svoju prirodzenosť. Ktorá nedokáže nasýtiť živého tvora. Ktorá

všetko vypudí. Nedokáže nič prijať. Ani telo človeka. Aby nebola opäť potrestaná... Zem, ktorá neurodí. Púšť. Deformované podoby spálené slnkom. Mazlavý vzduch. Vyschnuté stromy, ktoré neposkytujú ochranu. Tam nie je životodarný tieň. Suché kamene bez zvuku vody. Tá púšť je jeho domovom. To nekonečno ťa nasaje a stojíš a nedokážeš zavrieť oči ako keby ti odrezali viečka. Teplo, ktoré vidíš. Priestor naplnený ohňom slnka. Bez ciest. A oni sem prichádzajú z tej púšte. Keď sme sa vzdali jeho, ktorý sa zrodil v púšti, tá púšť sa rozhodla, že sem pošle svojich synov a vysuší naše vlhké hriechy... Púšť rastie, ľadovce sa topia, stúpa hladina a pohltí milióny... Masy sa už dali do pohybu.

Keď príde tá vlna, keď príde tá masa, neunikneš, nikto neunikne. Človek je len opica a vyššie než na strom nevylezie.

Už sa to začalo. Už sa to spustilo. Už sa to nedá zmeniť. Všetko je určené. To, čo príde, je skutočnejšie ako to, čo bolo.

Človek je len náhoda, omyl, chyba, klamstvo, demonštrácia princípu, myšlienka, obraz, zabudnutý sen, konfigurácia písmen, slovo, na ktoré si nemôžeš spomenúť, bytosť, ktorá ešte nie je, potomok mora bezcieľne búšiaceho do pobrežia, bez zmyslu a bez konca, alebo menej než milióntinu sekundy, záblesk vo večnej noci, nadbytočný dôkaz tautológie, vtip bytia, naplavenina slov, atómov, uhlíkové refazce, vyšinutá hmota, hmota, ktorá sa zbláznila, ktorá sa chcela stať tým, čím nie je, hmota, ktorá sa na seba pozerá. V jej očiach vidím strach hrsti prachu.

Človek je prepracované zviera, od ktorého sa žiada príliš veľa, a preto vždy nakoniec zlyhá. Zviera, ktoré sa zbláznilo, ktoré nechce byť tu, ale vždy inde. Boh je nerv. Boh je struna sťahujúca sa okolo krku. To je posledná istota. Konečná istota.

Vždy chceme len jednu vec, za ktorú sme ochotní dať všetko. Ale nezabúdajte, nič iné nie je odmietnuté.

Večer sa mením, stávam sa tým, kým nie som, odchádzam z domu a vozím ľudí po tomto meste.

VEDEC ZASEKNUTÝ VO VÝŤAHU UPROSTRED NÁKUPNÉHO CENTRA

Ten muž je vedec. Starý vedec. Ide prednášať deťom. No nie úplne deťom, pätnásťroční gymnazisti sú už hotoví ľudia. Po ceste si chce kúpiť mlieko. Aby mohol zaliať kefirové zrná. Ako každý deň. Kefír daroval prorok Mohamed národom na Kaukaze. Takto mohli uchovávať mlieko v kožených vakoch. Kefír nemusí zomrieť,

ak má tie správne podmienky, je nesmrteľný. Preto je potrebné kefirové zrná kŕmiť mliekom. Cestou na prednášku sa zastavuje v obchodnom dome, kde si chce kúpiť to mlieko. Nemá rád obchodné domy. Nemá rád eskalátory ani výťahy. Hlavne eskalátory. Odmalička. Keď bol chlapec, bál sa pivníc, výťahov a eskalátorov. Keď bol malý, snívalo sa mu o nich. Jeho žena sa mu vždy smiala, že sa bojí eskalátorov. Jeho žena zomrela pred dvadsiatimi rokmi. Rakovina. Nekontrolované bujnenie. Z ničoho nič. Bola slabá, išla k lekárovi, a bum, o päť mesiacov bola mŕtva. Odtedy žije sám. Imunitný systém sa zbláznil. Vždy, keď sa nejaký systém, ktorý sa z nejakého dôvodu cíti nadmerne ohrozený a snaží sa za každú cenu udržať presne v tej forme, v ktorej existuje, a nie zmeniť sa, prispôbiť, nakoniec zaútočí sám na seba a zničí sa. A ani tesne pred svojou smrťou nepochopí, že si to spravil sám. Taký je zákon. Moja žena však tvrdila, že treba brať rakovinu pozitívne, že je to istý druh ochrany. Že sa spúšťa ako ochranný mechanizmus v momente krajnej krízy. Mechanizmus, ktorý dovolí človeku, ktorý by okamžite skolaboval, ešte nejaký čas žiť.

Imunitné systémy sa zakladajú na rozlíšení vlastného a cudzieho. Život je úspešná fáza nejakého imunitného systému. Človek sa musí snažiť zmenšiť riziká. Aby bol úspešný. Aby prežil. Snažiť sa zmenšiť riziká. Prestať fajčiť. Prestať piť. Kúpiť si veľké auto. Zčať behať. Zdravo jesť. Dobré baktérie použiť proti zlým. Piť šťavy. Štáva z cvikly. Bohatá na... Proti... Grapefruitová šťava... Bohatá na... Proti... Citrón, avokádo, baklažán, granátové jablko, čučoriedky, med... Superpotraviny. V lete sa natrieť opaľovacím krémom. Pred stykom prezervatív. Ochrániť hranice, vyhodí odpad. Keby vedeli, že znižujú riziká o promile, maximálne o pár percent, že je to prakticky jedno, že prežiť nemá jednotlivec, ale druh...

Čím je starší, tým sa viac bojí výšok. Máva sny o vysokých dutých domoch, kde je len vrchné poschodie, ktoré sa pod ním prepadá. Sny o kolísajúcich sa balkónoch. A teraz sa mu stalo toto. Je zaseknutý vo výťahu. Vo výťahu uprostred obchodného centra. V sklennom výťahu. Oddelený ako ryba v akváriu. Ryba v akváriu v zábavnom podniku. Každý ju môže vidieť, ale málokto o ňu zavadí pohľadom. Maximálne z nudy. A vlastne ju ani nevidí. Uprostred medzi zemou a poschodím, kam sa chce dostať. To pretože nenašiel schody. Nemal čas ich hľadať. Vždy sú tak schované. Nepredpokladá sa, že by ich niekto potreboval, keď sa dá hore dostať aj pohodlnejšie. A teraz ho chytá úzkosť, nezmyselná úzkosť. Vie, že oni už vedia. Že ho prídu vyslobodiť. Nemáva často pocit, že by

chcel byť uprostred davu, že by chcel byť medzi ľuďmi. Ale teraz, keď vidí tých ľudí zhora, má pocit, že takto vyzerajú takmer nesmrteľne. Takto spolu. Nevie si predstaviť, že tam medzi nimi sa zomiera. Len osamote. Pripojiť sa k davu, oklamať smrť.

Keфир je nesmrteľný, keď má požadované podmienky na svoj život. Tento jedinečný komplex baktérií. Jednotlivé hrudky rastú, metabolizujú sacharidy a tuky v mlieku, čím z neho robia kefir. Keď sa aktívny metabolizmus, ktorý zabezpečuje ich individualitu, zastaví, kefirové hrudky sa rozplynú bez starnutia. Nemožno ho dodatočne vyrobiť zmiešaním správneho pomeru chemikálií, rovnako ako napríklad rybu...

... alebo myš. Predtým niečo hlásili o nejakých myšiach. O myšiach, čo ušli. Prečo by utekali? Nech sa zamyslia, prečo by tie myši utekali? Chudinky, začali byť také odvážne. Možno nejaký parazit.

Mám doma akvárium, akvárium plné exotických pestrofarebných rýb. Tie hieroglyfy na koži rýb. Z nich sa človek dozvie všetko. Väčšinou sú to cichlidy z jazera Malawi. Žlté, čierno-žlté, oranžové... Samičky niektorých rýb skrývajú potomstvo v papulke. Tajomstvo je, samozrejme, vo vode. Filtračná huba. Všetko je to vo vode. Aj pri chove afrických cichlíd je voda najdôležitejšia.

Meniť vodu, stále musím meniť vodu. Najprv ju musím poriadne prefiltrovať. Tá voda, už takmer všetka voda v mestách je plná chémie, antikoncepcie a antibiotík. Ryby v niektorých riekach už nerodia samcov, pretože tá voda je plná hormónov. A my ju pijeme, my sa v nej kúpeme. Ten nezáväzný sex, tie nenarodené deti, ich krik, ktorý počujeme v mňaučaní potulných mačiek... Zničené možnosti, čas, ktorý sa nerozvinul. Voda prijala našu morálku, ktorá ju transformovala. Čističky a chlór... Boj o vodu... Doplňň tekutiny. Umyť si ruky. Všetko je to vo vode. Vždy ide o vodu.

Ľudské telo obsahuje 75 percent vody. Dnes sú všade vlny, mobilné vlny, mikrovlny, ktoré zohrievajú vodu. Tie vlny rozkmitajú molekuly v tkanivách a vzniká teplo, ktoré zohrieva orgány podobne ako mikrovlnná rúra zohrieva potraviny. Vyhýbam sa mobilným telefónom, vyhýbam sa všelijakým mobilným zariadeniam a mobilnému internetu. To by som sa však nemohol ani pohnúť z domu, čo z domu, z bunkra, veď aj doma mojím bytom prechádzajú vlny od susedov.

Nemám mobil. Nemôžem si zavolať pomoc. Zvoním, ale nič sa nedeje. Možno už o mne

vedia, ale možno sa išli najesť. Mladí ľudia, možno vegáni. Nikdy som nepochopil, čo vlastne jedia.

Vedec je zaseknutý v sklenenom výťahu uprostred nákupného centra. Najprv je vyrovnaný. Neskôr sa pokúša upokojiť tým, že si v hlave opakuje svoju prednášku. Jeho prednáška má názov „Stáva sa to jednotlivcom“. Jej témou je, že zomierajú len organizmy, ktoré sa pohlavne rozmnožujú. Že cenou za sex je predprogramovaná smrť, ktorá je prvou pohlavnou chorobou. Ani to mu nepomáha. Búcha do skla, začína kričať, ale nikto ho nepočuje. Potom si uvedomí, že tou hystériou len zhoršuje svoju situáciu, že si rýchlejšie vydýcha vzduch. Opäť si opakuje svoju prednášku. Myslí na to, čo má urobiť. Že musí vydrhnúť rúru. Že už ju dlho neumýval. Že musí nakrmiť rybičky. Že si opäť kúpil malé topánky. Že mu ešte neprišli knihy, ktoré si objednal. Ani to nepomáha. Pokúša sa spomínať na svoje detstvo, ženu. To celú situáciu ešte zhoršuje. Potom sa pokúša myslieť na veci, ku ktorým nemá žiaden vzťah, napríklad na futbal, ako to robil, keď bol ešte mladý, neskúsený a permanentne nadraný, pri sexe. Nakoniec sa rezignovane oprie o sklo kabíny a pomaly si ľahne na dno výťahu. Hovorí si: A to si ani nepamätám, kedy som mal naposledy sex... Som hmyz uväznený v sklenenej nádobe. Som exotická ryba v akváriu v dome, ktorý zaplavuje bahňatá voda rieky. Som paradox, ryba, ktorá sa utopí.

Zrazu, bez varovania alebo známk paniky, vidí, ako sa valí do obchodného centra voda, prival, ktorý všetko zmätie. Vodu, ktorá pomaly stúpa, až zaplaví celé obchodné centrum. On uprostred neho fascinovane pozoruje ryby, ktoré plávajú okolo a občas sa obrtú o sklo výťahu.

ŽENA S NOVÝMI TOPÁNKAMI

Ti hovorím, kašli na to, kašli na to, ti hovorím. Už dávno ti hovorím, kašli na to. Nie. Nechcem, nemôžem. Čo to mám nechať tak? Prečo by som inak ráno vstávala z postele? Raz sa to podarí. No jasné. Tak kvôli tebe. Vykašli sa na to, už konečne sa na to vykašli. Vždy to bude rovnaké, vždy sa to tak skončí. Si sprostá. Úplná debilka. Raz ti dajú v robote niečo odprezentovať, a ty jak krava bežíš do Eurovey. Kúpiš si vysoké topánky. Že štekle? Šak ty v nich ani nevieš chodiť. Vyzeráš v nich jak... Akurát sa tam tak maximálne strepeš. Ale chápem, blbosť a trápnosť nemajú hranice. Nemôžem tam ísť v teniskách. Musím si dať sukňa a k sukni si nemôžem dať tenisky. Musím si dať pančuchy a slušné topánky. Aspoň vzbudíť zdanie, že som... Debilka. Nevieš si ich ani vybrať. Si srandovná. Vždy som bola srandovná. Všetci sa na tebe

rehocú. Sú ku mne milí. Ale keď odídeš, rehocú sa. Do ksichtu nikto nič nepovie. Prečo by to robili? Nikoho nezaujímáš. Ani nechcem. Už nie, už dávno. Takto mi to vyhovuje. Ale to si sa musela kvôli tým topánkam trepať až sem. Prečo bývaš v tej prdeli? Prečo sa neprestahuješ bližšie? Bližšie k centru? Večer by si mohla niekam chodiť. Kam by som chodila? Dobré vieš, že na to nemám. A tam pri dome je les a mám kam chodiť s Akimom. Nikdy som nepočula debilnejšie meno pre psa. To vymyslel on. Ten pes ti zostal po ňom. Kedysi som aspoň behala. Ale už to nepotrebujem. Už sa nepremôžem. A bez tých liekov už fakt nezaspím. Párkrát som to skúšala, dnes už nie. Nemohla si potom spať. Takmer si nevstala z postele, ale nemohla si poriadne spať. Ledva si sa dovliekla do kuchyne, strašne si schudla, bola si permanentne unavená, ale nikdy si sa poriadne nevyspala. Mávala si strašné nočné mory. Ako ti na hrudi sedí mačka a cez okno sa na to pozerá kôň. Bolo to u rodičov v dome. Ten sen sa odohrával u rodičov v dome. Musel to byť susedov kôň. Tá mačka si obľizovala labku a zákerne sa na teba pozerala. Ten kôň kričal, alebo čo. Možno to bolo len erdzanie, ale strašidelné. A vždy keď si sa zobudila, ešte nejaký čas si nemohla otvoriť oči. Bola som presvedčená, že tá mačka tam naozaj je, že mi na hrudi naozaj sedí mačka. Tak ťažko sa mi dýchalo, ako keby som mala niečo na prsiach. Jasné že tam nikdy nebola. Kde by sa aj zobrala? Nemám rada mačky. Neznášam mačky. To ich neznesiteľné mňaučanie, ktoré v noci pripomína zúfaly plač bábätké, ktorým ubližujú. Tá ich neznesiteľná drzosť. Desia ma ich pazúry. Pripomínajú mi susedku. Starú opustenú ženu s domom plným mačiek a neznesiteľného kyslastého pachu ich moču. Šak ty už ani neprejdeš ulicu, keď je na druhej strane mačka. Vyhybaš sa im, ako môžeš. Ten pes mi zostal. Kedysi som s ním chodila behať. Kedysi si sa o seba starala. Kedysi by si nepripustila toto... tie boky, tá ríť. Kedysi by ti to vadilo. Kedysi by si to riešila. Len som bola permanentne vystresovaná. Teraz je ti to už jedno. A toho psa si si nechala len preto, že nevieš, čo s ním. Daj ho niekomu. Nemôžem, potrebujem istú pravidelnosť. Potom som začala brať tie lieky. Odvetdy sa ti nič nesníva. Odkedy si ich začala brať, nemáš už vôbec žiadne sny. Aspoň sa vyspím a nie som už taká unavená. Bez problémov pracujem, celkovo bez problémov fungujem. Nič si nevšímam. Relatívne. A vlastne, máš ty recht, všetko je len fet – káva, cigarety, behanie, kino, láska, práca, vzťahy. Stačí trochu chemicky povzbudiť. Prestala si chodiť von. A sex... Vlastne nikdy som nepochopila, čo na tom sexe všetci vidia. To sa strašne preceňuje. Prestala som chodiť von. Nikam som už nechodila. Len doma. V tom obchode si bola

absolútne bezradná. Stovky, tisíce, milióny topánok, mala som ten dojem. Ako keby ma išli zasypať. Ako keby som sa v nich mala utopiť. Pri pohľade na tých ostatných ľudí som nechápala tú ich istotu. Normálny človek, moja, totiž vie, čo chce. Vie, aké chce topánky. Aspoň to vie. To vie každý. Alebo je mu to jedno a kúpi si hocikaké. Ale ty nie. Hovorila som ti vyber si prvé, nie príliš lacné, aby si nebola už za úplnú sedlaňu, ale ani príliš drahé. Aj tak na to nemáš a aj tak sa netrafiš, hovorila som ti. A keby aj, keby si si aj kúpila skvelé, úžasné topánky, bude to ešte horšie, hovorila som ti. Tie totiž budú úplne kričať pri tom tvojom ostatnom oblečení, hovorila som ti. Ale vo svojej podstate je to úplne jedno. Ti hovorím, kašli na to, kašli na to, ti hovorím. Už dávno ti hovorím, kašli na to. Všetko je to rovnaké. Úplne rovnaké. A vždy sa to skončí rovnako. Rada si nahováraš, že raz to bude iné. Ale nebude. Vždy je to rovnaké a vždy sa to skončí rovnako.

MUŽ, KTORÝ SA V NOCI BUDÍ

Vždy som sa v noci budil, keď som v hlave riešil nejaký komplikovaný problém. Niežeby som zle spával, ale vždy som premýšľal aj vo sne. Diera medzi problémom a jeho logickým riešením je pre mňa neznesiteľná a núti ma intenzívne uvažovať. Kým sa nezavrie, mám ľahký spánok. A zrazu jedného dňa zistíte, že tá diera tam už bude navždy.

Uprostred noci sa mi sníva o absolútnej tme. V tom sne. Tam, kde som v tom sne, s otvorenými očami vidím absolútnu tmu. Viem, že spím, ale napriek tomu, že viem, že spím, že v tom sne viem, že spím, že viem, že sa mi to iba sníva, cítim obrovský strach, ktorý ma prebúdzá. Otváram oči, ale stále vidím len tú absolútnu tmu. Tam, kde som, vidím stále tú absolútnu tmu. A chápem, že ešte stále spím. Ten strach nemizne. Ešte sa násobí. Začínam sa báť, že sa mi nepodarí zobudiť. Záchvat paniky. Aj v tom sne. A konečne sa budím. Tentoraz sa už skutočne zobúdzam. Som celý spotený. Stále cítim ten strach. Skutočný, nefalšovaný strach, aký som ešte nezažil. A chápem, že toto je Boh, že som vo sne videl Boha, absolútnu tmu. Chápem, že to je skutočná skutočnosť a nie táto tma okolo mňa, ktorú rozptýli svetlo lampy, východ slnka alebo môj rozum.

Už to nemôžem vydržať. Už sa na to nedokážem pozerať. Už to neznesiem. Mal by som sa zbaliť a odísť. Ale nemôžem. Nedokážem to.

Strašné. Takto po rokoch, po dlhých rokoch prísť na to, že to všetko je kľamstvo, že to všetko je len ilúzia. Prestať klamať. Treba prestať klamať, povedal som si. Všetko je už spočítané, zväžené.

Po tisícoch rokoch poznávania, potom, čo sme si mysleli, že sme už blízko, že už takmer všetko vieme, že sme blízko tajomstvu bytia, potom, čo sme sa konečne zbavili bohov, sme zistili, že väčšinu vesmíru tvorí temná hmota. Hmota, o ktorej nič nevieme, ktorá by vôbec nemala existovať. Po tisícoch rokoch sme zistili, že všetky hviezdy a galaxie, ktoré poznáme, tvoria len päť percent vesmíru. Preto sme postavili tunel. Aby sme preskúmali túto záhadnú temnú hmotu. Postavili sme tunel, aby sme preskúmali základy bytia. Postavili sme tunel pod pohorím Jura. Obrovský tunel v zemi. Kruh. Tunel v tvare kruhu s obvodom takmer dvadsaťsedem kilometrov. Ten tunel sa nachádza na hraniciach Francúzska a Švajčiarska. Aj pod Ženevským jazerom. Na Ženevskom jazere žijú labute. V tom tuneli do seba vedci, najlepší vedci z celého sveta, nechávajú narážať častice, najmenšie častice, aby našli ešte menšie častice. Častice, z ktorých sa skladá svet, z ktorých sa skladá všetko. A potom ešte menšie častice najmenšie častice. Aby sme zistili, ako všetko je. Aby sme zistili, čo je temná hmota.

Zrazu si jedného dňa uvedomíte, aká vám je tá bytosť, s ktorou žijete, ktorú tak dobre poznáte, cudzia. Bytosť, s ktorou už roky tráviť dennodenne toľko času, vedľa ktorej sa prakticky každý deň budíte. Ale inak cudzia ako kedysi. Kedysi vás jej tajomstvo fascinovalo, priťahovalo, nútilo snívať. Dnes vám spôsobuje len utrpenie. Je to len cudzota, v ktorej nie je žiadna blízkosť, aby tam mohlo existovať tajomstvo. Vec, ktorej nerozumiete. Teraz máte pocit, že ste jej vlastne nikdy nerozumeli. Bytosť, ktorá vám dáva pocítiť vašu osamelosť.

Všetko je tu presne vypočítané. Na tomto projekte pracovali stovky špičkových vedcov a technikov. Najlepších vedcov z celého sveta. Tu je akákoľvek chyba vylúčená, omyl nemysliteľný. Tu sa ľudská chyba nepripúšťa. A predsa museli ten urýchľovač zavrieť. Na niekoľko dní. Keď doň vnikla mačka.

Cítim medzi jej nohami, že aj keď sa mi dáva, že tam nie je, že ja tam pre ňu nie som, že ja tam pre ňu už nikdy nebudem. A čím zúfalejšie a zúrivejšie sa snažím, tým mi je jasnejšie, že je koniec, že medzi nami sa to skončilo. Že medzi nami niečo vyrástlo. Diera, ktorá tam už bude navždy.

Nikto nevie, ako sa tam tá mačka mohla dostať, pokojne sa tam prechádzala, priamo v tom tuneli. Nemohli veriť vlastným očiam. Mysleli si, že trpia skupinovou halucináciou. Strašne sa vydesili, sprísnili bezpečnostné opatrenia, zintenzívnili ochranu. Potom ju nemohli chytiť.

Nedokázali ju chytiť. Zdalo sa, že sa vôbec nebojí. Museli priviesť nejakých zvláštnych cvičených psov. Vlastne ani neviem, čo sa s ňou stalo.

Odvtedy sa nemôžem zbaviť predstavy tej mačky v tom tuneli. Predstavujem si, ako naháňa myš. Predstavujem si, ako sa v tom tuneli naháňa mačka s myšou. V tom nekonečnom tuneli. Ten tunel je kruh. Mačka a myš v tom tuneli, v ktorom do seba narážajú častice. Najmenšie častice. Častice, z ktorých je zložený svet, z ktorých je zložené všetko. V tom tuneli, v ktorom si ja predstavujem mačku a myš, mačku a myš, ako sa naháňajú, nechávajú do seba narážať najmenšie častice. Častice, z ktorých je všetko zložené. Aby vedci, najlepší vedci z celého sveta zistili, čo sa stane, aby našli ešte menšie častice, najmenšie častice. Častice, z ktorých je zložené všetko. Častice, z ktorých je zložený svet, ktoré všetko vysvetľujú. A potom. Potom mačka zožerie myš. A budeme vedieť všetko. Ako všetko je. Prečo to je. A všetko sa skončí. A potom, potom mačka zožerie myš.

Gravitácia je vzťah medzi ktorýmkoľvek dvomi telesami vo vesmíre. Spomienky sa zrútili do seba. Všetky emócie. Tá nepoznaná intenzita. Kolaps. Nikdy neboli také živé. Nikdy som si nič tak intenzívne absolútne telesne nevedomoval. Tá koncentrácia úzkosti je maximálna. Prvýkrát som pocítil gravitáciu skutočne fyzicky, pocítil som, ako ma tlačí k zemi.

Všade je samá temná hmota. Hmota, ktorú nie je možné vidieť. Hmota, o ktorej sa nevie. Hmota, o ktorej sa vie. Hmota, o ktorej sa vie len vďaka jej vplyvu na objekty, o ktorých sa vie. Všetko, čo sa hovorí, sa skladá z dvoch častí, z toho, čo sa hovorí a z toho, čo sa nehovorí. Ona už ku mne nehovorí. Aj keď hovorí, mlčí o tom, čo nehovorí. Ona nehovorí o tom, čo hovorí. Ona nehovorí. Zostáva len tá temná hmota.

Pozerá sa mi do očí a klame. Prisahá, že... Plače. Pozerá sa nevinne. Priamo. Bez mrknutia. Bez zaváhania. Jedno klamstvo za druhým.

A potom, keď sa zrazia v tom tuneli tie úplne najmenšie častice, ako tvrdia niektorí vedci, ako tvrdia niektoré modely, v tom tuneli vznikne čierna diera. A pohltí všetko. Celý vesmír. Všetko. Už nebude nič, keď budeme vedieť všetko.

Hlásili v rádiu, že sa stratili nejaké myši. Prečo by utekali? Možno nejaký parazit? Ten spôsobuje, že sa už neboja, že sa neboja

mačkových šeliem, ktoré ich môžu ľahšie zožrať. To sa stáva zmyslom ich života. Tá beštia. Ten parazit sa chce dostať do mačkovitej šelmy, preto ovláda myš. Samotnú myš ten parazit nezabije. Spôsobí len to, že tá myš je osudovo priťahovaná mačkou. Nebojí sa jej, túži po nej. Až kým ju tá mačka nezje. Ten parazit sa v mačke rozmnoží a ďalej... Také malé ufo. Inak spôsobuje aj autonehody, zoslabuje reflexy a zvyšuje sexuálnu priťažlivosť mužov. Vymýšľame si pravidlá, etiku, teórie, a pritom nás ovláda nejaký malý parazit alebo niečo podobné, o čom nemáme ani najmenšie tušenie. Možno raz, keď sa dozvieme, čo je láska, zomrieme od smiechu. Alebo Boh. Sme len hračky, marionety, dokonalf herci. Aj sami pred sebou.

MAČKA A MYŠ

MYŠ Ahoj, nemáš niečo na pitie?

MAČKA Čo?

MYŠ Že či nemáš vodu?

MAČKA Načo?

MYŠ Mám ústa plné rybičiek.

MAČKA Čo?

MYŠ No asi som smädná.

MAČKA Ty sa ma nebojíš?

MYŠ Nie. Som pod liekmi...

MAČKA Aha...

MYŠ... a preto som dehydrovaná.

MAČKA Čo myslíš tým dehydrovaná?

MYŠ Že som strašne smädná. Kráľovstvo za pohár vody.

MAČKA Aké kráľovstvo?

MYŠ Čo ja viem? Vyber si. Rybie? Né, to smrdí.

MAČKA Fakt sa ma nebojíš? Ani trochu?

MYŠ Počkaj. Ale fakt nie. Viem, že by som mala, ale nie, nebojím. Hovorím ti, že som pod liekmi a som smädná

MAČKA Akými?

MYŠ Nevie. ja som len laboratórna myš. Mne nič nepovedia. Som len služobník. Slúžim vede.

MAČKA Tak to je niečo, laboratórna myš.

MYŠ Na tvojom mieste by som neriskovala.

MAČKA Prečo?

MYŠ Tak, čo keby si v tej svojej mačacej hlavičke, mňau, trochu pošpekulovala. Som len pokusná myš, ja neviem, čo sú to za lieky. Nevie, čo robia. Pre tých vedcov som len pokusný objekt. Chcu zistiť, čo budem robiť. Ani oni to dopredu nevedia. Mňa len pozorujú. Skúmajú.

MAČKA Robím to isté.

MYŠ Na tvojom mieste by som uvažovala, prečo sa ma tá malá myš nebojí.

MAČKA Zvázila som riziká.

MYŠ Ja viem, že by som sa ňa mala báť. Ale to je len teória. Myšlienka bez pocitu, bez inštinktu, bez strachu, ktorý by rozhybal moje telo.

A keby som nakoniec aj samu seba presvedčila a donútila utekať, už je neskoro. Už ti neujdem.

MAČKA To je isté, žiadna teória.

MYŠ A navyše som lenivá, naučila som sa myslieť. Takže si myslím, že to nemá zmysel.

MAČKA Čo?

MYŠ Utekať.

MAČKA Učiť sa na vlastných chybách je už fakt neskoro.

MYŠ Učiť sa môžeš, čo nevieš, ale ja viem.

A uvedom si, že ak ma zješ, tá vec, ktorá je vo mne, bude aj v tebe.

MAČKA A?

MYŠ A tiež začneš myslieť, a prestaneš sa báť. Budeš v istom zmysle spokojná a šťastná, ako som ja teraz. A to stojím zoči-voči predátorovi.

MAČKA Nelichof mi.

MYŠ Budeš vyladená, zmierená s vlastným osudom ako ja. A nie som si istá, či práve toto chceš.

MAČKA To chce každý.

MYŠ Ale potom už neujdeš, keď bude treba.

MAČKA Tak asi už nebude treba.

MYŠ To ti práve vysvetľujem. A je tu ešte jedna vec.

MAČKA A to?

MYŠ Keďže na mne skúšajú lieky, asi som aj chorá. Tie lieky asi majú niečo liečiť. Ja neviem, prečo ma tými liekmi liečili ani či to už vyliečili. Oveľa horšia než tie lieky môže byť moja možno smrteľná a nevylicená choroba.

MAČKA Mám viac životov, ja to risknem.

Z laboratória sa stratili pokusné myši. Myši na, ktorých testovali nové farmaká. Podľa správ ich musel niekto odniesť, keďže po tých liekoch, ktoré na nich testovali, by mali byť maximálne pokojné, možno až apatické. Podľa interných zdrojov na nich testovali lieky proti strachu. Niektoré médiá tvrdia, že ide o prelomový výskum, ktorý bude v krátkom čase dokončený. V súčasnosti sa údajne už schvaľuje testovanie nového lieku na ľuďoch. Tie lieky by mali zbaviť ľudí strachu zo smrti.

DVAJA MUŽI, ŽENA

ŽENA Bola som nakupovať. Už som stála pri pokladni, keď zrazu zhaslo svetlo. V celej Eurovee. Z ničoho nič. Bez varovania. Na chvíľu sa zastavil čas. Potom prišla tá vlna a potom neviem, či som na chvíľu stratila vedomie, nič si nepamätám a zrazu som si uvedomila, že som tu.

X Snáď je už po tom.

Y Po čom?

X Po všetkom. Dúfam, že už je koniec. A čo keď toto nebolo nič, čo keď to ešte len príde?

Y Ďalšia vlna? Pochybujem.

X Podľa mojich skúseností prichádza za každou vlnou ďalšia vlna.

Y To muselo byť zemetrasenie.

ŽENA Mobil vám stále nefunguje? Ja som svoj utopila.

X Mne nejde.

Y Ja mobil nemám.

ŽENA No a sme napäť v stredoveku.

Y Alebo bomba.

X Aká bomba? Počul si nejaký výbuch?

Y Tá vlna bola krátka.

X Možno to pustili.

Y Odkiaľ?

X Tak asi odniekiaľ zhora.

Y Myslíš z Rakúska? Lebo jedine z Rakúska by to mohli pustiť. Jasně Viedeň zatopila Bratislavu, lebo jej závidela... Rozmýšľam, že čo?

X Dobre. Ale odkiaľ sa zobrala tá voda?

Y Hovorím, že asi zemetrasenie.

ŽENA Alebo bomba.

X Bomba je blbosť.

Y Bomba je všetko, len nie blbosť.

ŽENA Čítili ste nejaké zemetrasenie? Ja nie.

Y Ani ja. To musel byť útok.

X Koho? A na koho?

Y No na nás?

X A kto sme my?

Y No my.

X Myslíš... my traja?

Y Ty vieš, ako to myslím.

X Práveže myslím, že neviem. Útok na Bratislavu?

Y Tak asi na Slovensko.

X Jáj.

ŽENA Ale prečo? A kto?

X No práve. A zhora?

ŽENA Akože z neba?

X Nie, myslím vzhľadom na tok Dunaja.

ŽENA Nevybuchla Eurovea?

X Myslím, že ešte stála.

Y To nedáva zmysel.

X To sa nám teraz zdá. Všetko sa dozvieme.

Y Chceš povedať, že to má nejaký zmysel?

X Nie. Ale príčinu určite.

Y Všetko musí mať zmysel.

ŽENA To neviem.

X Keď to bolo zemetrasenie, tak asi zmysel nemá.

Y Ale ako vzniklo?

X To má nejaké geologické príčiny. Pohnú sa platne...

Y No práve, alebo to niekto vyvolal. A potom to zmysel má.

X Rozumieme síce tej logike: som, pokiaľ vždy niekto môže za to, čo sa mi stane. Ale nie. Všetko nie je niečia vina. Nie, všetko nemá zmysel. Práve naopak.

ŽENA Ale často je to niečia vina. Vlastne často aj nie.

Y Potopa, to nie je len tak. Tolko vody sa neobjaví z ničoho nič.

ŽENA Ale prečo?

Y Hovorím ti, že to musel niekto spôsobiť. Nevieťm ako, ale nejako to vyvolali.

ŽENA Ako je možné, že nebola žiadna výstraha?

Y No je možné, že to bola výstraha.

X Aká výstraha?

Y Že tá vlna bola výstraha.

ŽENA Prišlo to jak blesk z jasného neba.

X Každý deň to vidíme televízii. Ale nikdy nikomu nenapadne, že sa to môže stať aj jemu.

Y Tá vlna musela byť fakt rýchla.

X Ako to myslíš?

Y Keď sa neurobili žiadne opatrenia. Nikto nebol pripravený, nič nehlásili.

ŽENA Možno to nevedeli.

Y Myslíš, že to nevedeli?

X Ale kto?

Y Nevieťm. Tí, ktorí to majú na starosti. Vždy to má niekto na starosti. A keď sa niečo stane, takmer vždy to znamená, že niekto niečo posral. Mi nehovor, že si nikto na celom toku Dunaja nevšimol, že prichádza povodeň.

X Povodeň neprichádza.

Y Tak sa valí, alebo čo ja viem, čo robí.

X Možno sa rozhodli, že to nechajú tak. Keď sa aj tak sa už nedá nič robiť, načo ešte vzbudzovať paniku?

Y Prečo by to robili? Myslíš, že nás obetovali?

ŽENA Nás obetovali?

X Panika má často oveľa zničujúcejšie dôsledky než to, čo ju vyvolalo. Apokalypsa nikdy nie je tajná. Je to zjavenie. Keď sa o nej nehovorí, nestane sa. A keby aj, nikto si ju nevšimne, takže nie je.

Y No možno sa stala. Možno to bol koniec sveta. Nič nevieme. Zaliezli sme sem. Tu sme sa skryli. Nič nefunguje. Nefungujú mobily. Možno sa to nestalo len tu.

X Akože povodeň z ničoho nič zaplavila celý svet?

Y Ja neviem, čo keď len Európu. Alebo strednú Európu. Ja neviem. Možno nejaký meteorit alebo čo. Alebo bomba. Alebo niečo, čím ovládajú zemetrasenie.

X Alebo sa už na to nemohli pozerat'.

ŽENA Kto? Boh? Mimoszemšťania?

X Napríklad.

Y Ja neviem. Možno nás už nepotrebujú. Majú stroje, ktoré už všetko dokážu, a my obyčajní ľudia im len zaberáme miesto a przníme planétu.

X Ty myslíš nejakých pánov sveta. Ale keby aj existovali, bez nás by prestali byť pánmi sveta. Nemáš moc, pokiaľ nikoho neovládaš. A stroj sa nepočíta.

Y To je pravda. Oni nás stále potrebujú.

X Každý chce niekoho.

ŽENA Ja nikoho nechcem.

X Každý chce niekoho ovládať. Aspoň psa.

Preto majú ľudia domáce zvieratá. Aby existovala nejaká bytosť, ktorá je od nich závislá.

ŽENA Ja nikoho nepotrebujem. Ale je pravda, že mám psa.

Y Na to majú ľudia väčšinou deti. Taká vec sa ešte nestala.

X Takéto veci sa stávajú furt.

Y Čo bolo, už nie je, a čo sa deje, ešte nebolo.

X To môžeš povedať o všetkom. To si len opísal čas.

ŽENA Myslíte, že svet už nie je?

X Tak svet zjavne je, keď sme tu my.

Y Dobre, ale vonku. Tu sme my. Čo je vonku?

Čo keď tam už nie je nič. Spúšť. Možno sme už len my. Možno budeme musieť obnoviť ľudstvo.

ŽENA Kto má ešte funkčný mobil? Ja som svoj utopila.

X Stále nefunguje.

Y Na mňa sa nepozerať, ja mobil nemám.

ŽENA Možno by sme sa mali ísť pozrieť von.

Y Ja by som ešte počkal.

X Snáď je už potom.

Y Po čom?

X Po všetkom. Dúfam, že už je koniec.

Y A čo keď toto nebolo nič, čo keď to ešte len príde? Možno to bola len skúška.

KONIEC

SKRYTÝ
POKLAD
SLOVENSKA

Elesko Line

Rubín

Alibernet

Dunaj

Frankovka modrá

Petit merle – Merlot

Pinot noir – Rulandské modré

Rosa

Zweigeltrebe

(Červené vína)

Produkty si môžete zakúpiť
v ELESKO wine park,
Partizánska 2275, Modra.

V prípade záujmu môžete
kontaktovať aj našich
obchodných zástupcov:
tel. č.: +421 911 819 500
e-mailom: obchod@elesko.sk

www.elesko.sk

 ELESKO

Pred 7000 rokmi v čase nedotknutej prírody vznikla Jana. Skrytá v hĺbke 800 metrov, ochraňuje prvotné hodnoty života.

www.jana.sk

2
1

Ca²⁰

Mg¹²

Niektoré veci sa oplatí robiť správne

Určené pre osoby staršie ako 18 rokov.
Vychutnávajte zodpovedne. Ďakujeme.

STELLA **ARTOIS**

**PREDPREDAJ 3. ETAPY
ZAHÁJENÝ**

**K BYTOM V 1. A 2. ETAPE
ŠTANDARD ZDARMA**

POCIT PRÍRODY, POHODLIE MESTA

www.zipava.sk
0902 962 242

STRABAG
TEAMS WORK.

ZIPAVA

PARTNERI SND V ROKU 2016

Generálny partner

Hlavný partner

Partneri

Oficiálna minerálna voda pre SND

Partneri premiér

Mediálni partneri

Doprajte rozlet svojim predstavám s Europapierom – tento bulletin je vytlačený na papieri **GardaMatt Art** od spoločnosti Europapier Slovensko.

YouTube Slovenské národné divadlo

www.snd.sk

Vydalo Slovenské národné divadlo, 2016.

Bulletin Činohry Slovenského národného divadla

Zostavil Daniel Majling

Redakcia Zuzana Barysz

Jazyková redaktorka Zuzana Konečná

Fotografie Robert Tappert

Fotografia a retuš obálky DIW

Grafická úprava Vladimíra Vašašová

Tlač Róbert Jurových – NIKARA

Cena 3 €